DEVRE: 3 CİLT : 8 İÇTİMA: 2

T. B. M. M.
ZABIT CERİDESİ

OTUZ BEŞİNCİ İNİKAT

16 -II- 1929 CUMARTESİ

Münderecat

	Sayfa
1 — Sabık zabıt hulasası	**32**
2 — Havale edilen evrak	**32**
3 — Riyaset divenının heyeti umumiyeye maruzatı	**33**
1 — Edebî ve bedii eserlerin himayesine müteallik beynelmilel mukavalelere Türkiyenin iştiraki hakkındaki kanun layihasının iadesine dair Başvekâlet teskeresi	33
4 — Müzakere edilen maddeler	**33**
1 — İngilterede kâin (Thames İron Works) fabrikalarına sipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben sabık Bahriye nazırı Mahmut Muhtar Paşa ile Maliye nazırı Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen yirmi bin ingiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait dava safahatından bahis ve bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine dair $\frac{3}{120}$ numaralıBaş Vekâlet teskeresi ve Adliye ve teşkilatı esasiye encümenleri mazbatalarile mezkûr encümenden mürekkep Muhtelit encümenler mazbatası	33
2 — Sabık Adapazarı Kaymakamı Hüsnü beyin kırmızı şeritli İstiklal madalyasile taltifine dair $\frac{5}{54}$ numaralı Millî Müdafaa encümeni mazbatası	40
3 — Türkiye - İtalya arasında akit ve imza edilmiş olup adli himaye ve adli makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzahereti ve adli kararların tenfizi hakkında $\frac{1}{297}$ numaralı kanun layihası ve Adliye ve Hariciye encümenleri mazbataları	40,42,43
4 — Memurin kanununun dördüncü maddesinin (Z) fıkrasının tefsirine dair $\frac{3}{228}$ numaralı Başvekâlet teskeresi ve memurin kanunu muvakkat encümeni mazbatası	40
5 — Türkiye Cümhuriyetile Sosyalist Şuralar ittihadı Hükûmeti arasında Ankarada akit ve imza olunan huduttaki ihtilafata âit mukavelename , merbutu protokol ve mer'alar mukavelenamesile huduttan mürur ve ubur hakkındaki mukayelename ve Ankarada Hariciye vekili Beyfendi ile Sosyalist Şuralar ittihadı fevkalade murahhas ve büyük elçisi arasında taati olunan notaların ve Batumda parafe edilip Ankarada imza edilen baytarî mukavelename ile merbutu protokolun ve bu mukavelenamelerin imza suretini mübeyyin iki imza protokolunun tasdikı hakkında $\frac{1}{340}$ numaralı dört tane kanun layihası ve Hariciye encümeni mazbatası	41

1 — SABIK ZABIT HULASAI

Nurettin Ali Beyin Riyasetleri ile akdolunarak 683 numaralı kanunun tefsirine mütedair mazbata kabul edildi.

Türkiye ile İtalya arasında akit ve imza edilen Adlî Himaye ve saireye ait mukavelenamenin tasdikına ve Memurin kanununun dördüncü maddesinin tadiline dair kanun layihalarının birinci müzakereleri icra edildikten sonra cumartesi günü toplanılmak üzere celse tatil edildi.

Kâtip	Kâtip	Reis vekili
Yozgat	Tokat	
Avni	*S. Tevfik*	*Nurettin Ali*

2 — HAVALE EDİLEN EVRAK

Layihalar

1 — Bahriye 1928 senesi bütçesinde münakale yapılması hakkında kanun layihası [Bütçe encümenine]

2 — Harita umum müdürlüğünün 1928 senesi bütçesinde münakale yapılması hakkında kanun layihası [Bütçe encümenine]

3 — Maliye vekâletinin 1928 senesi bütçesinin bazı fasıl ve maddeleri arasında münakale icrasına ve Hariciye vekâleti bütçesinde imha edilecek tahsisatın Maliye vekâleti bütçesine zammedilmesine dair kannn layihası [Bütçe encümenine]

4 — Mali zatî hayvanatın tazmini hakkında kanun layihası [Millî Müdafaa, Dahiliye ve Bütçe encümenlerine]

5 — Muvazzaf zabitler ve askerî memurların yirmi beş yaşını ikmal etmeden evlenemiyecekleri hakkında kanun layihası [Millî Müdafaa, Dahiliye ve Adliye encümenlerine]

6 — Orman mektebi âlisi kadrosuna iki adet muallim ilavesine dair kanun layihası [Bütçe encümenine]

Teklifler

7 — İdare heyetinin, Riyaseti Cümhur 1928 senesi bütçesine 800 lira munzam tahsisat verilmesi hakkında kanun teklifi [Bütçe encümenine]

Teskereler

8 — Türkiye Cümhuriyetile Almanya Hükûmeti arasında akit ve imza olunan ikamet mukavelenamesine merbut imza protokolunun sekizinci maddesine müteferri kısmın ikinci mephasinin tashihi hakkında Baş vekâlet teskeresi [Hariciye encümenine]

Takrirler

9 — Şebin Karahisar mebusu, İsmail Beyin, bilumum askerî malûllerin terfihi hakkındaki kanunun yedinci maddesinin tefsirine dair takriri (Millî Müdafaa ve Bütçe encümenlerine)

Mazbatalar

10 — Gireson mebusu Musa kâzım Bey ve dört refikının , Gireson belediyesi namına ithal edilen elektirik tesisatına müteallik alat ve edevatın gümrük resminden muaf tutulması hakkında $\frac{2}{84}$ numaralı kanun teklifi ve Bütçe encümeni mazbatası (Ruznameye)

11 — Maaş kanununun 17 inci maddesinin hakimler kanununun 19 uncu maddesini ilga edip etmediğinin tefsiri hakkında $\frac{3}{199}$ numarlı Başvekâlet teskeresi ve Adliye, Maliye ve Bütçe encümenlerini mazbataları (Ruznameye)

12 — Memleketimize gelen ünların gömrük resminin muvakkaten tenzili hakkında $\frac{1}{353}$ numaralı kanun layihası İktisat ve Bütça encümenleri mazbataları (Ruznameye)

13 — Dört zatın, Millî mücadele esnasında ki güzel hizmetlerine binaen beyaz şeritli İstiklal madalyasile taltifine dair $\frac{3}{218}$ numaralı Başvekâlet taskeresi ve Millî Müdafaa encümeni mazbatası (Ruznameye)

14 — Erzurum müddei umumisi İbrahim Ethem Beyin, Millî mücadeledeki hizmetine binaen İstiklal madalyasile taltifi hakkında $\frac{3}{220}$ numaralı Başvekâlet teskeresi ve Millî Müdafaa encümeni mazbatası (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 14,5

Reis — *[Nurettin Ali B.)*

Katipler : *Avni B.* (YOZGAT), *Süreyya tevfik B.* (TOKAT)

Reis — Celseyi Açiyorum efendim .

3 — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MARUZATI

1 — Edebî ve bedîî eserlerin himayesine müteallik beynelmilel mukavelelere Türkiyenin iştiraki hakkındaki kanun layihasının iadesine dair Başvekâlet teskeresi

T. B. M. M. YÜKSEK REİSLİĞİNE

18-5-927 Tarih ve $\frac{6}{2042}$ numarali teskere ile takdim olunan telif hakkı edebî ilmî ve bediî eserlerin himayesine müteallik beynelmilel mukavelelere Türkiyenin de iştiraki hakkındaki kanun layihasının yeniden tetkik olunmak üzere geri alınması Hariciye Vekâletinden yazılan 4-2-929 tarih ve 250 numarali teskerede rica olunmaktadır .

Muktezasının ifasına müsaade buyurulması rica olunur efendim . Başvekil

İsmet

Reis — Alelusul iade ediyoruz efendim .

4 — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

Reis — Efendim Ruznamenin ikinci maddesi henüz Bütçe encümeninden gelmediği için üçüncü maddeye geçiyoruz .

*1 — İngilterede kâin (Thames İron Works) fabrikalarına şipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben sabık Bahriye nazırı Mahmut Muhtar Paşa ile Mâliye nazıri Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen yirmi bin ingiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait dava safahatindan bahis ve bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine dair $\frac{3}{120}$ numaralı Baş Vekâlet teskeresi ve Adliye ve Teşhilatı esasıye encümenleri mazbatalarile mezkûr encümenlerden mürekkep Muhtelit encümen mazbatası [*]*

Reis — Mazbata hakkında söz isteyen varmı efendim?

(Mazbata hakkında izahat verilsin sesleri)

Muhtelit encümen mazbata muharriri Enver Bey (İzmir) — Efendim mes'ele şudur. 327 tarihinde Mahmut Muhtar paşa Bahriye nazırı iken sevahili mütecavire için üç vapor almak lazım geliyor. Bahriye nazareti (Thames İron Works) namında bir şirketle mukavele yapiyor, şeraiti mukaveleden biri Devlet üç vapor alacak buna mukabil şirket teminatlı kefil verecek, Bahriye nazırı bu kefaletnameyi almağa lüzum görmeden mukavelenameyi resen imza ediyor, o zamanın Maliye nazırı bulunan Nail Bey de Devlet namına hazinei maliye namına tekeffül ediyor. Çeki alıyorlar iskonto ediyorlar paraları alıyorlar, gel zaman kit zamen bu şirket taahhdünü ifa etmiyor, ve iflas ediyor merciî iflas bittabi Londradır.

Eshabı matlup İngilterede teşekkül eden masaya müracaat ediyor. Bizim devletin matlubatı âdi matlubat olduğundan ancak matlubatı mümtaze istifa ediliyor ve bizim matlubumuz açıkta kaliyor, eğer vaktile Mahmut Muhtar Paşa ile bu şirket arasında aktedilen mukavele dairesinde Bahriye nazareti kefalet alsaydi o zaman bu şirket taahhüdünü ifa etmediğinden dolayı Devlet tarafından verilen yirmi bin İngiliz lirasını bihasbelkefale kefilinden tahsili pek âla kabil olurdu. Fakat böyle olamadı hadiseye Seyri sefain idaresi vaziülyettir, çünki gemiler Seyri sefain idaresine aittir. 330 tarihinde mülga Meçlisi

[*] *88 numaralı matbua zaptın sonuna merbuttur.*

mebusanda iş tetkik olunuyor, Meclisi mebusan bunda sarahaten bir sui istimal vardır diyor. O zamanki zabıtları tetkik eden muhterem refikım Hakkı Tarik Beyden bu şekilde malumat alıyorum. Dava ikame olunuyor, bu dava nereye gidiyor, İstanbul üçüncü hukuk mahkemesine. Mahkeme tetkikat yapıyor ve diyor ki; bu iş bir nazırın aleyhindedir, mer'i bulunan kanunu esasinin 30 , 31 inci maddeleri mucibince vükelanın davalarını rüyet eden makam Divanı Âlidir. Bu iş benim vazifem haricindedir, ben Adliye hakimiyim, Divanı Âli hakimi değilim, du suretle verilen kararı Seyri sefain vekili temyiz ediyor, Mahkemei temyizde murafaai şifahiye cereyan ediyor, Mahkemei temyiz diyorki: İstanbul üçüncü hukuk mahkemesinin ademi selahiyet hakkında verdiği bu karar doğru ve muvafıkı kanundur.

Bu suretle tasdik ediyor. Buna rağmen Seyri sefain vekili yene kanî olmıyor ve tashihi karar yapıyor, tashihi kararda bittabi esbabı makbulei kanuniyeye müstenit olmadığı için hükûmetin bu talebi de reddolunuyor. Şimdi ortada bir kaziyeimuhkemei adliye vardır. Sırf vazife ve salahiyet noktasındandır, merci mes'elesi esasına girmiş değildir.

Geçen sene nisanında İktisat Vekâleti Baş Vekâlete bir teskere yazıyor, ve diyorki : bu meselenin temyiz ilâmından anlaşıldığı üzere mercii tetekiki Divanı âlidir, binaenaleyh bu meselenin Divanı âliye sevkını rica ederim.

Muhtelit encümende bizim tetkik ettiğimiz bir teskere daha vardır, o da Maliye Vekâletinden geliyor, Maliye Vekâletinin noktai nazarı başka türlüdür. Maliye Vekâleti diyorki bu; tefsire müteallik bir iştir. Aceba bir nazırın bir Vekâletin mesuliyeti maliyesini tetkik edecek merci mahakimi adliyemidir, yoksa Divanı âlimidir, bunun tefsirini istiyorum, diyor. Baş Vekâlet heyeti celileleri riyasetine takdim ettiği bir teskerede «ifayı muktazasını talep ve rica ederim» diyor. Divanı âlî teşkilinin aleyhinde hiç bir bahs yoktur; bahis yalınız iktisat vekâletinin teskeresinde vardir. Heyeti celile bu işi evela Adliye encümenine veriyor. Adliye encümeninden sonra Teşkilatı esasiye encümenine gidiyor muhtelif mazbatalar yapılıyor. Teşkilatı esasiyenin son mazbatasında deniliyorki » mademki meseleye kuvvi adliye vazıulyet olmuştur şu halde makamı kazadan bir hüküm sadır oluncaya kadar bu işi tehir edelim ve bakmayalım diyor, ondan sonra Heyeti celile muhtelit encümene tevdiine karar veriyor, bu muamele nedir? Mhtelit encümen teşekkül ediyor, mesele encümene gelince iki mühim merhale ve safha görünüyor ve mesele ikiye ayrılıyor, biri tefsir meselesi bir de mururu zaman meselesi. Maliye vekâletinin teskeresi müfadına nazaran tefsir meselesini encümen tetkik ediyor ve görüyorki meselenin zamanı vukuu 327 senesidir o tarihte meri kanunu esasinin 30 ve 31 inci maddeleri mucebince vükelanın malî ve cezaî mesuliyetlerinin tayin ve tespiti ve tertibi kuvveti Yüksek divana aittir, dönüp dolaşup bakıyoruz teşkilatı esasiyemizden de anladığımiz mana budur. Şu halde mesele muhtacı tefsir değildir. Mademki bir nazırın bir vekilin mesuliyeti maliyesi mevzu bahistir, buna hükmedecek merci de müdevvenatı kanuniyemiz mucibince divanı âlidir. Şu halde biz neyi tefsir edeceğiz? mahalli tefsir değildir diyoruz.

İkinci şıkka yani divanı âli teşkili meselesine gelince bize heyeti celileleri bu takriri ne diye havale etti? Tahkikat hakimi diye mi havale etti, yoksa bu işi tetkik edin, okuyun, bize bir hulasa ve bir fikir verin diyemi gönderdi? Muhtelit encümen dedi ki bu iş bize tahkikat hakimi sıfatile verilmedi, meseleyi tetkik edelim, telhis edelim, heyeti celileye bu muhtelif mazbatalardan alacağımız efkârı arzedelim. Orta yerde Hakim Rıza Beyfendinin bir takriri var. Takrirde mururuzaman meselesi vardır. Eğer biz mururuzamanı tetkik edersek işin esasına dahi girmiş olacağız. Hakim değiliz ki işin esasına girelim ve hükmedelim. Mururuzaman vardır veya yoktur diyelim. Heyeti celile bizim encümeni; tahkikat encümeni, tahkikat hakimi (teamülatı hukukiyemiz mucibince) bir hakim bir mustantık şeklinde telekki ettiği dakikada sizden alacağımız salahiyet ve kudretle bu işe vazıulyet oluruz, o zaman bittabi işi ciheti cezaiye ve hukukıye itibarile tetkik eder eğer ciheti cezaiye itibariyle mesuliyet görürsek lüzumu muhakeme diyeceğiz, eğer ciheti cezaiye görmessek meni muhakeme edeceğiz ve ciheti cezaiyeyi bertaraf edeceğiz.

İşin ikinçi ciheti mesuliyeti hukukıyedir mesuliyeti maliyedir vakta ki mesuliyeti maliyeyi tetkik edeceğiz o zaman mururu zaman olup olmadığına da bir karar verebilmek kudreti

kanuniyesini kendimizde görebileceğiz, bir tahkikat hakimi bir müstantık kudretile işe vazıülyet olmadıkça; müruru zeman vardır, efendiler budosyayı kapamak lazımdır, Yahut müruru zaman yoktur, meseleyi taşkilatı esasıye kanunu mucibince divanı âliye sevk etmek lazımdır gibi vazıh ve sarih bir fikri heyeti celilenize arzetmek mevkiinde bulunamiyacağız. Başka bir şekilde muamele yapmaya muhtelit encümen kendisinde salahiyet görmemiştir. İşte encümen namına maruzatım budur.

Ahmet Remzi B. (Gazi Ayıntap)— davanın ilk defa vukua geldiği tarih nedir? Birinci sual bu. İkincisi temyiz ilamı hangi tarihte tashihi karar şeklini dahi havi olduğu halde çıkmıştır? Ve bu tarihle Meclise müracaat tarihi arasındaki müddet nedir? Encümeniniz nihayet ortada bir Devlet zararı olduğuna göre işin ne yolda hal edilmesi kanaatindedir?

Enver B. (İzmir) — Efendim meselenin ne şekilde intaç olunması lazım geleceği sualine bendeniz cevap veremem, sebebinide arz edeyim. Çünki ben encümen azasındanım neticede leh ve yahut aleyhte tabiidirki bir rey vereceğim. Fakat işin esasını henüz tetkik etmeden burada izhârı rey etmeme kavaidi hukukiye müsaade etmez, yarın öbürgün eğer hey'eti celileniz tahkikat yapmız derseniz ben o zaman hakim mevkiinde olacağım. Binaenaleyh bu kürsüden daha peşinen rey arzedersem Mahmut Muhtar pnşayı, Nail beyi mahkûm etmiş olmazmıyım? buna kavaidi hukukiyemiz müsait değildir.

İkincisi teskerelerin tarihlerini sual buyurdular.

Ahmet Remzi B.—Şahsî kanaatınız nedir?

Enver B. — daha mes'elenin esasına girmedik ki şahsî kanaatimi söyleyeyim. Maliye vekâleti celilesinin 15 nisan 1928 tarih ve 53836 numaralı teskeresi.....

Ahmet Remzi B. — Birinci tarihi lütfedermisiniz?

Enver B. — İşte arzettim. 15 nisan 1928 tarih. Binaenaleyh meselede mururu zaman varmıdır yokmudur? Davanın tarihi ve surete takibi hakkında eğer hey'eti celileniz tahkikat encümeni şeklinde teessüsümüze karar verirse ve biz de işe vazıülyet olursak işte o zaman tetkiktimizi yapariz. Maruzatım bundan ibarettir.

Hakkı Tarık B. (Giresun) — bendeniz teşkilati esasiye encümeni azasındanım fakat bir kaç kerre encümende müzakereye mevzu teşkileden bu mes,elenin tetkikinde hazır bulunmadım. Mazbatayı tetkik etdim; Meclisi aliye arzedilen esasta temamile arkadaşlarımla hem fikir olmakla beraber arz tarzında beraber olmadığım için bu noktadan maruzatta bulunacağım. İki encümen muhtelit olarak bu mes'eleyi tetkik ettiler şu neticeyi arzediyorlar. İktisat vekâleti bu meselede malî mes'ul ariyor bunun muhakemesi Divani aliye aittir. Bu da bittabi Meclisten geçecektir ve bu mes eleyi size tevdi ediyorum diyor. Maliye Vekaleti bu mes'eleleye muttali olduğu zaman acaba Divanı âliye gitmeksizin bu meseleyi hal etmek mümkündür diye belki bu noktayı muhtacı tefsir buluyor. Meclsi aliye mesele bu şekil ve mahiyette geliyor; şimdi iki encümenin arz ettiği netice bunun Divani aliye ait olduğu neticesidir işte bendeniz bu neticede hemfikir ve beraberım. Encümende yalnız bir arkadaşımız mazbataya muhalif kalmıştır.

Bendenizin tetkikatıma göre o arkadaşımız da Enver Beyfendinin demin ima ettikleri tetkikatı yapmış olsalardı muhalefette kalmıyacaklardı, ve mazbata tam bir ittifak ile takdim edilmiş bulunacaktı. Hamdi Bey arkadaşımız şu kanaata vasıl olmuştur. Bu mesele eski meclisi mebusanda görüşülürken o meclis karar vermiş, hükûmet tatbikatta bulunsun demiş. Bu vaziyete nazaran Hamdi Beyin zahip olduğu mütalaayi hukukiye şu oluyor. Bu mesele, meclisin tahkikatını yaparak Divanı âliye sevk edeceği meselelerden değildir. Ya doğrudan doğruya Adlî mahkemelerde takip edilebilecek bir hak mevzuudur. Bir dava mevzuudur. Halbuki Bendeniz merak ettim, o zamanki zabıtları da gözden geçirdim, o zamanki meclisde böyle bir esas hakkında karar vermiş degildir. mesele, Meclisi mebusanın müzakeresini kapatacağı günlerde gelmiştir. Seyri Sefain bütçesi müzakere edilmektedir. Orda bu sui istimale dair ifadelerde bulunulmuştur. Muvazenei Maliye encümeninde mazbata muharriri galiba Ali Cerani Beydir, meseleyi izah etmiştir. Ve şimdiye kadar arkadaşların malumu olamayan bir nokta daha cereyan etmiştir. Onun için

o noktayı da arzederek geçeceğim, fabrikadan, şirketten kefalet istenilmiş, şirket İstanbuldaki bankalardan birisini kefil olarak göstereceğini söylemiş, o bankaya müracaat edilmiştir. Banka Londrada bu şirket hakkında tahkikat yapıyorum, neticesini alınca size kefalet edip etmeyeceğimi bildiririm demiştir. Bilahare o banka Bahriye Nezaretine haber vermiştirki biz bu şirkete kefalet edemeyiz ve bu ihbara şu mütaleayı da ilave ediyor, cidden hayırhahane bir mütalaa. Banka diyor ki ben kefalet edemem ve sizede bu şirketle muamele yapmamayi tavsiye ederim. Aradan iki üç gün geçiyor, Bahriye Nezaretinden Maliye Nezaretine bir teskere gönderiliyor. Ve peşin olarak avans suretile verilmesi lazım gelen yirmi bin İngiliz lirasının tediyesi bu teskere ile ve bu şekil ve surette ihzar ve intaç olunuyor. İşte mesele Mecliste mevzuu bahs olunca bir kaç takrir veriliyor bunlardan birisi Afyonkarahisar Mebusu Salim efendinin takriridir. Derhal Anketparlımanter yapılarak takıbatı kanuniye de bulunulmasını istiyor.

Diger takrirlerde bu hususta tahkıkat icrasının hükûmete tevdiini isteyorlar, Reis bunun üzerine soruyor, ve diyorki:

[Reis — Bu iki takrirden biri müphemdir, takibatı kanuniye icrasına Meclis doğrudan doğruyamı vazıyet etsin yoksa hükûmet tarafındanmı takibatı kanuniye icra edilsin.

Ziya Bey (İzmir) — İdare dava etsin.

[Reis — onun neticesi odur tahkikat yapılır netice zahir olur birde Mebusan tahkık hey'eti teşekkül eder. malumu aliniz biz iki gün sonra tatil ediyoruz. O vakta kadar bir tahkik hey'eti yaparsak o zamana kadar burada ifayi vazife etmesi lazımgelir. Maamafi Meclisi mebusan sui istimal sebepleri hakkında hukûmetçe tahkikatı kanuniye icrasına karar verebilir ve Teşrini sanide hükûmetten yaptığı tahkıkatın neticesini ister . Harbiye nazırı — biz resmen takip edelim neticesini bilahare gelecek içtimada arzederiz. Memet Sait Efendi (Mamuretil Aziz) — Bu hangi yadiğarın zamanında olmuş. Reis — tahkıkat neticesinde bu cihet tahakkuk eder , binaenaleyh evvelemirde Hükûmetçe bu meselenin mes'ulü hakkında takibat icrası için iki takriri birleştirerek reye vaz edivorum. Salim Ef. (Karahisar) — zan edersem bu Nizamnamei dahiliye muğayir olur. Reis — Sui istimalden nazırmı mesuldür, yoksa maiyetinde buludalarmı mes'uldür. Bu cihet tahkikat neticesinde taayyün edecekir. Tahkikatın neticesinde nazır hakkında takibat icrası lazım gelir de teşrinisanide Hükûmetten istizahı keyfiyet edilir. Bunun üzerine Kanuru esasinin maddesinde muharrer olduğu veçhile şubeye havale eder ve tahkikata devam ederiz. Tahkikatın neticesinde mes'uliyetin hangi mes'ullara ait olacağı taayyün eder, mesuliyet Nazırdamı kalacak? daha aşağıda bulunanlardamı kalacak, bu anlaşılır. Binaen aleyh hükumetce bu tahkikata devam edilsin. Rivayet edilen sui istimale sebebiyet verenler hakkında takibat icra edilsin, müsebbipler hakkında tahkikatı kanuniye icrasını kabul edenler ellerini kaldırsın! *(Eller kalkar)* Kabul edildi. Binaenaleyh Meclisi mebusanca bu meselenin tahkik ve takıp edilmesi ve teşrini sanide neticesinin Harbiye nazırı Paşa hazretlerinin ifadeleri veçhile Meclisi mebusana beyanı hususu karargir olmuştur] Zapta bu suretle geçiyor.

Bu ifadelerden anlaşılan netice o zamanki Meclisi mebusan daha bu sui istimalden bir nazırmı alakadar yoksa ikinci derecede memurlarımı alakadardır ? Bu cihet hahkında resmen malumat sahibi değildir . Ancak bu noktanın tespiti tahkiki iptidai bir tahkikat icrası içindirki Meclisin kapanacağı günlerde bu mes'elenin bu tahkıkatı evveliyenin ifası Hükûmete bırakılmıştır . Binaenaleyh resmen takyit olunmuştur . Onlar doğrudan doğruya neticeyi teşrinisanide Meclise bildireceklerdir . Ve o zaman Meclis vazifesini düşünecektir ne yapmak lazımdır ? Divanı aliye sevk edilecek bir hadise varmıdır yokmudur tetkik edilecek binaenaleyh Hamdi B. arkadaşımızın o zaman Meclisi mebusanın bu iş hakkında bir tefsirî karar alabilecek şekilde bir içtihat izhar etmediğine muttali olması lazımgelir ki bu ittıla heyeti celileye arzedilen mazbatanın bir ittifak mahsulu olduğunu ifadeye kifayet eder. Yalmız bendeniz Meclise arz cihetinde beraber olmadığımı söylemiştim mazbata bu neticenin şimdilik Başvekâlete arzı için Meclise taktim edilmiş bulunuyor. Bendeniz bu noktadan muarızım. İki encümen karar vermiştirki tefsire mahal yoktur, Divanı aliye ait bir iştir. O halde başvekâlete arzolunacak bir muhalif nokta yoktur. Başvekâletten gelen teskere bir

hakkın istihsali için Meclise bir müracaattan başka bir mahiyette değildir.

Salahattin Bey (Kocaeli) — münhasıran tefsir talebidir.

Hakkı Tarık B. (devamla) — Efendim Meclis kelimelerle mukayyet değildir. Tefsir talebinde bulunduğu Meclis aynı zamanda bu meselenin tahkikatını ayrı ayrı yapacak iki heyet halinde değildir, doğrudan doğruya meclise geliyor diyor ki benim şu ve şu nazırlarda bir tazminat noktasından böyle bir hakkım vardır bu hakkımı adlî mahkemelerde aradım fakat adlî mahkemeler diyor ki bu iş divanı âliye aittir bunu haber alan Hükûmet doğrudan doğruya Meclise geliyor o Meclis ki divanı âliye sevk etmek salahiyeti ve sevk için tahkikat icrası hak ve salahiyeti kendisindedir buraya diyorki bu evraklara bakınız tahkikatını yapınız hakkımızı ihkak ediniz, diyor netice budur. Binaen aley böyle olunca artık Baş vekâlete gidecek hiç bir mesele kalmaz, hatta bendenizce mazbata muharriri Beyin bir noktasına daha muhalif addedilebilir. Geçen dafa Heyeti celilenin mururu zaman mselesini tetkik ediniz diye bu işin muhtelit encümene tevdi etmesi kendilerininde kabul ettikleri veçhile bu işin esası ile meşgul olunuzdan başka mahiyette değildir mururu zaman varmı yokmu, mademki bu meselenin tetkiki Enver Beyfendinin de ifade buyurduğu veçhile işin esasına bakmaktır . Demek ki Meclis Âli Heyeti celileniz encümene bu işle meşgul olunuz demiştir, mamafi o gün vermemişse bu gün verebilir, bendeniz onun için bir takrir vermiyorum. Hükûmet geçen içtima sonlarında nisan içinde Meclisi âliden böyle bir hakkın istifası için lazım gelen müracaatı yapmıştır. Bu gün mururu zaman meselesi var mı, yok mu? sonra halli zımmında olsun olmasın bir kerre tahkik encümenine gitmiştir. Telakki edilebilir ki doğrudan doğruya bir mütaleanın istihracı mahiyetinde idi . Pek âla böyle olsun bügün meclisi âlinin doğrudan doğruya büyük bir vazife karşısında olduğunu kabul etmek lazımdir, o da senelerden beri sürüklenip gelmekte olan bu meselenin ve bu hakkın istifası için tahkikat kararını vermesidir. Takririm bu maaldedir, kabulünü rica ediyorum.

Celal Nuri B. (Gelibolu) — Efendim mazbatada imzam bulunduğundan bu bapta şöz söylemek hakkımı haiz değilim, fakat dola yısile bir şey söyleyeceğim, bu iş ikinci defa olarak encümene Hakim Rıza Beyin takriri üzerine geldi, bu takrir verilmeden evvel bendenize bu işin pek mühim olduğunu ve hükûmetin bu baptaki noktai nazarını söylemesi lazım geldiğini o celsede de rica etmiştim . O ricama tekrar avdet ediyorum . Dünün mühim bir zararı olan bu mesele Devleti de alakadar ettitğinden bu suî istimal hakinda hükûmetin izahat vermesini istirham ediyorum.

Rasih B. (Antalya) — Hakkı Tarık B. arkadaşımızı teyiden arz edeceğim . Vaziyet mazbatanın heyeti umumiye tarafından verilecek bir karala encümene tevdiini icap eder . Baş vekalete tevdiini icap etmez .Baş vekalet meclise müracaatini yapmıştır, eğer bu suretle haraket etmez isek yani mazbatayi hükûmete iade edersek geçen gün muhtelit encümende hallini istediğimiz mesele varmıdır, yokmudur yaziyeti o zaman hadis olur. Çûnki hükûmet doğrudan doğruya bu davayi rüyete salahiyettar olan mahkemeyi yani Divani aliyi teşkil edecek makama meclise müracaat etmıştir, ve müracaatını zamanında yapmıştır, binaenaleyh Meclisi alî tahkikat kararını vererek mazbatayi encümene tevdi etmesi lazım gelir. Gerek evvelki kanun esaside ve gerekse yeni teşkilatı esasiyemizde bu kabil fiillerin mercei rüiyeti doğrudan doğruya Divanı âlî olduğu müsarrahdır . Bunda hiç tereddüde mahal yokken nasıl olmuşta vaktile Maliye Nazareti bu davayi mahakimi adiyeye sevketmiş insanın aklı ermez, o zamanki Mecliste geçen müzakerat safahatını Hakkı Tarık Bey izah buyurdular. Burada takibat yapılmasına Meclis karar vermiş ve teşrinisanide içtima edecek olan Meclise arzı takarrur etmiş, ve mesele böylece kalmış.

Şimdi bu mesele meclsimize gelmiştir. Meclsi âlî evrak üzerinde yaptığı tetkikatta mazbatada izah edildiği veçhile dava yalınız vazifeden mütevellit bir meselemidir, değilmidir, noktasını tayin ve tesbit etmiştir. Evet vazifeden nazırların vazifesinden mütevellit bir vaziyettir. Binaenaleyh Divani âliye aittir. Divanı âliye ait olduğundan Meclis haberdar olunca encümen tarafından tahkikat icrası hususunda

karar vermek lazımdır. Bilhassa bir arkadaşımızın verdiği takrirle müruru zaman meselesi de mevzubahs olunca bu evrakı Meclisten çıkarmamak ve doğrudan doğruya tahkikat encümenine vermek icap ettiği kanaatındayım.

İsmet Bey (Çorum) — Efendim bendeniz de Teşkilatı esasiye encümeni âzasındanım. Teşkilatı esasiye encümeni namına mazbata muharriri encümenin noktai nazarını nzun uzadiya izah etti.

Burada tenevvür edecek bir iki mühim nokta var. Hakkı Tarık Beyfendinin talepleri tamamen salahiyetleri iktizasındandır ve bu talep bu teşkilatı esasiye encümeni kararının neticesidir. Bu karardan sonra bu netice hasıl olabilirdi ve netekim de oluyor. Teşkilatı esasiye encümeni Adliye encümenile muhteliten içtima ederek bu meseleyi tetkik ettiği zaman bunun esasının Divanı âliye ait olduğu ve binaenaleyh tahkikat icrası lazım geldiği veya gelmediği noktasını mevzuubahis etmemiş bu Hakkı Tarık Beyin verdikleri izahata temas etmemiş değildir. Asıl tenevvür edecek mesele şudur. Burada müruruzaman kelimesi deveran etmektedir.

Bize verilen mevzuda böyle bir şey yoktur, bizim bugünkü mevzuu müzakeremiz olan Baş vekâletin teskersidir. Baş vekâlet bu teskeresine iki teskere lef etmiştir. Biri İktisat vekâletinin, diğeri de Maliye vekâletinin teskeresidir, İktisat vekâleti mevzuubahs meselenin masebakım hikâye ettikten sonra Mahkemei temyizin verdiği kararı ve tashihi karar istidası hakkında dahi Mahkemei temyizin verebileceği kararın yine ret kararı olacağına hasıl ettiği kanaati dermeyan ederek kendi noktai nazarına göre mercii kanuninin tahakkuk ettiğine kani olmuş ve divanı âlinin teşkili ve bu meselenin tahkiki hakkındaki teskere ile Baş vekâlete talepnamesini vermiştir,

Baş Vekâlet bu talepnameyi Maliye Vekâletine tevdi etmiş, Maliye vekâleti hadise eski Kanunu esasi zamanında vuku bulduğu için Kanunu esasinin bu baptaki maddesinin mutlak olduğunu tetkik ederek cezadan mücerret olarak sırf Devletin hakkı şahsisini dahi, hakkı şahsi mahiietinde muhakim adiyedemi, yoksa Divanı Âlidemi hal edilip edilmemesi meselesi muhtacı tefsir ve mahallî içtihattır, mutalaasında bulunarak evel emirde bu mevzuun hallini talep etmiş, Bşa Vekâlet de bu mevzuun hallini İktisat Vekâleti teskeresile beraber Meclise göndermiştir. Bize gelen mevzu İktisat Vekâletinin Divanı Âlî teşkilatına ve tahkikatı lazıme icrası hakkındaki talebinin tefsir mevzuuna kalp edilmesi şeklinde vuku bulmuştur. Binaen aleyh evvela Adliye encümeni bu talebi tetkik etmiş Teşkilatı esasiye encümenine havale etmiş, Teşkilatı esasiye encümeni dahi mahkemei temizce cereyan eden muhakeme neticesine intizar edilmesi zaruri olduğundan Adliye encümenine vermiş · Adliye encümeni bu seneye ait oldugundan dolayı yani müruru zaman vesaireden kat'iyen bahs etmiyerek tefsir mevzuunun halli zamani geldiğini anlayarak Teşkilatı esasiye encümenine vermiştir. ve encümen de muhtacı tefsir değildir mesele vazıhtır diye mazbatasını hey'eti aliyeye takdim etmiştir. Hey'eti aliye de bu mazbata okunduktan sonra makamı riyasete bir izah vuku bulmuştur. Bu izahda tefsir mes'elesini hal eden mazbata kabul edilecek olursa acaba müruru zaman tahaddüs edermi etmezmi diye bir mes'ele mevzuu bahis olurken Hakim Rıza Bey de mademki müruru zaman mevzuu bahis oluyor, Adliye encümeninin mazbatasındada vardır zannile bir takrir vermiştir. Halbuki bize gelen teskerede böyle bir şey yoktur. İktisat vekâletinin teskeresi Divanı ali teşkil ve tahkikat icrası hakkındadır. Maliye vekâletinin talebi de evvel emirde tefsir meselesinin halline matuftur, şimdi muhtelit encümen tefsir meselesini halletmiştir. İktisat vekâletinin talebi kalmıştır. Fakat muhtelit encümen ve diğer encümenler nizamnamei dahili ile mukayyettirler, kendilerine mevdu olan meseleden başka şeyle iştigal edemezler. Binaenaleyh kendilerine mevdu olan mevzuu tetkik etmişler ve neticesini getirmişlerdir. Bu işin neticesi muhtacı tefsir olmadığı hakkındadır, tefsir meselesi halledilince hasıl olacak mesele şudur. Tahkikat icrası talebi muayyen merasımle olur. Nizamnamei dahiliye göre muayyen merasımle karar alınır bu ya Başvekâletten vuku bulacak teklifle olur, ve yahut heyeti celileden muayyen şekil dahilinde vaki olur. Binaenaleyh encümen kendine mevdu olmıyan mevzu ile iştiğal

etmemiştir. Anlamıştır, okomuştur her şeyi biliyor. Fakat encümen yalınız kendine mevdu olan neticeyi size getiriyor. Siz salahiyetinizi istimal edeceksiniz. İsterseniz encümenin arzettiği veçhile talebinin tefsire mahal olmadığını Başvekâlete bildirirsiniz. Tefsire mahal olmadığına Başvekâlet muttali olmalıdır. Başvekâlete arzetmek doğru değildir, demek muvafıkı kanun değildir. Mevzu ortadadır tefsir hal edilmiştir Başvekâletmi talep etsin tahkikat icrasını, yoksa heyeti celilemi talep etsin. İşte Hakkı Tarık Beyin verdiği takrir o salahiyetin istimaline aittir. Binaenaleyh teşkilatı esasiye encümeni de vazifesini tamamiyle müdrik olarak ve muvazzahan arz etmiştir.

Maliye Vekili S. O. Şükrü Bey (İzmir)— Burada bu mesele hakkında söz söyleyen arkadaşlar meselenin her tarafını kâfi derecede tenvir buyurdular. Bendenizin bunlara ilave edecek tek bir sözüm vardır. O da vakıt ve zamaniyle Meclise müracaat etmiş olan hükûmetin kanaati bu gibi mesailde daima kendisini harekete getiren ve şimdiye kadar geçen teamüllerle bu gibi mesailin bizzat Meclisi alinin hal edeceği merkezindedir. Bundan evel malûm aliniz iki defa Divanı aliye doğru hareket vaki oldu. Birincisi bizzat Malatya mebusu İsmet Paşa Hazretleri tarafından verilen bir takrir üzerine oldu, diğeri de Divanı muhasabatın aylık raporlarının Meclisin alide tetkiki münasebetile vuku bulmuştur. Bu meselede doğrudan doğruya bu işle alakadar olan vekâletin kendi noktaî nazarının Divanı aliye müracaat etmek merkezinde olduğunu Maliye vekâleti de ayni meseleyi daha evel tetkik etmiş ve ondan sonra meclis vazıyed etmiş ve mecliste bir direktif vermiş ve mecliş bir karar almış ve bu kararda mehakime müracaat merkezinde olduğu için acaba mesele mehakimi adliyecemi hallolunacaktır, yoksa Divanı alice mi halledilecektir diyor. Bunun haricinde ve bu müracaatın sıhatı dahi bizzat meclisi âlide müzakere edilen safahatın derpiş edildiği görülüyor. Binaen aleyh mesele bizzat Meclis tarafından alınacak kararın neticesinde hükûmetin de doğrudan doğruya harekete geçmesidir. Yani o karardır ki meseleye temas edecek ve meseleye bir mecra verecektir.

Reis — Başka söz isieyen varmı? *(Hayır sesleri)*

Efendim iki takrir vardır birisi Hakkı Tarık Beyefendinin, diğeri de (Denizli) mebusu Yusuf Beyfendinindir. Evvela Hakkı Tdrık Beyefendinin takririni okuyacağız.

YÜKSEK REİSLİĞE

Esbak bahriye nazırı Mahmut Muhtar Paşa ile esbak Maliye nazırı Nail Beyin malî mesûliyetine mütedair olup geçen içtima senesi sonlarında büyük meclise arz edilen talebin muhtelit encümence tetkikında hadiseye müteallik muhakemenin Divanı âliye ait olduğu tefsire mahal görülmemek suretile tespit edilmiştir. Binaenaleyh mes'elde tefsire mahal olmadığının Baş Vekâlete tebligile beraber hakikaten malî mes'uliyeti müstelzim bir hali olup olmadığının bu içtima senesi nihayetine kadar tahkikile neticenin hey'eti celileye arzı zımnında keyfiyetin muhtelit tahkikat encümenine tevdiini teklif ederim.

Gireson
Hakkı Tarık

RİYASETİ CELİLEYE

Cereyan eden müzakereden anlaşıldığına göre bu mes'elede mururu zaman olup olmadığını tayin etmek ve hazinenin hukuku şahsiyesini bir hükme rapt etmek suretile işi esasından hal etmek meclisi âlinin teşkil ettiği tahkikat encümenile Divanı Âliye ait bir keyfiyet olduğundan o suretle bir karar ittihaz buyrulmasını arz ve teklif ederim.

16 / 2 / 1929
Denizli Mebusu
Yusuf

Reis — Evvela Hakkı Tarık Beyefendinin takririni reyinize arzedeceğim. Hakkı Tarık Beyin takririni nazarı dikkate alanlar ..... almıyanlar .....

Tahsin B. (Erzurum) — Efendim Maliye Nazırı sabıkı Nail B. ölmüştür.

Hakkı Tarık B. (Gireson) — Efendim bunlar tahkikat sırasında anlaşılacak noktalardır.

Reis — Efendim takrir nazarı dikkate alınmıştır. *(Nazrı dıkkate değil kabul edilmiştir sesleri)*

Reis — nizamnamei dahilinin 171 inci maddesini arzediyorum.

MADDE 171 — Alakadar Vekil ve takriri

veren veya verenler dinledikten sonra takririn nazarı dikata alınup alınmaması hakkında Meclis bil müzakere işarı rey ile kararını verir.

Süleyman Sırrı Bey(Yozğat) — nazarı dikkat tabiri kabul mahiyetindedir.

Reis — Tabii Efendim. Tahkikat heyeti teşekkül edecektir.

Hakkı Tarık Bey (Gireson) — Efendim dahilî nizamnamede diger maddede vardırki müddet tayinini de ihtiva eder.

Takrirde oda yazılmıştır, binaenaleyh mesele beraber kabul suretinde intaç edilmiş oluyor.

Reis — Evet efendim.

2 — Sabık Adapazar Kaymakamı Hüsnü Beyin kırmızı şeritli İstiklal madalyasile taltifine dair $\frac{5}{54}$ numaralı Millî Müdafaa encümeni mazbatası [*]

Süleyman Sırrı B. (Yozgat) — encümenden bir sual soracağım efendim. Meclisi Âlî bir kararla inha müddetini tahdit etmiştir ve o kapıyı kapamıştır. İnhada böyle olunca şeridin tebdili hakkındada aym kararın tatbiki lazım gelir. acaba bu o karardan evvelmidir?

M. M. E. namına Muhittin Nami B. (Bitlis) — İnha şu suretledir efendim. Kanunen sahibi salahiyet olan makam inhasında diyor ki: bunu kanunen muayyen olan müddet zarfında inha etmiştim. Şimdiye kadar istiklal madalyasının verilmemesinden anladım ki birinci inha evrakı zayi olmbştur. Birinci inhaya istinaden ve onun mütemmimi olmak üzere tekrar inha ediyorum ve inha eden makam kanunen muteber ve sahibi salahiyet olduğu için encümen bunu nazarı dikkate almağa mecbur olmuştur.

Süleyman Sırrı B. (Yozgat) — Şimdi okunan mazbatadan anlaşılıyor ki bu zatın madalyasının şeridi beyazmış, kırmızıya tebdilini istiyorlar.

Muhittin Nami B. (Bitlis) — Tebdil değil, doğrudan doğruya taltıfdır efendim.

Süleyman Sırrı Bey (Yozgat) — Şu halde müddeti geçtikten sonra inhayi tekrar etmiş ,

Mazhar Müfit Bey (Denizli) — Hakikaten birinci inha gaypolmuşmudur ? Eğer biz bu kayp olmuş kapısını açarsak neticesi ne olur?

Muhittin Nami Bey (Bitlis) — Encümene gelip gaypolmuş değildir. Fakat makam ve salahiyet sahibine encümenin itimat etmek zarureti vardır.

Reis — Efendim, mazbatayi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler .... etmiyenler .... anlaşılmadı efendim. Kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar, kabul etmiyenler lütfen ayağa kalksınlar, mazbata kabul edilmiştir.

3 — Türkiye - İtalya arasında akit ve imza edilmiş olan adlî himaye ve adlî makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı müzahereti ve adlî kararların tenfizi hakkında $\frac{1}{297}$ numarlı kanun layihası ve Adliye ve Hariciye encümenleri mazbataları [*]

Reis — İkinci müzakeredir efendim.

MADDE 1 — İtalya hükûmetile Romada 16 Haziran 1929 tarihinde imza edilmiş olan « Alî himaye, adlî makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzahereti ve adlî kararların tenfizi » mukavelenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

Reis — Maddeyi kabul edenler ... etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.

Reis — Maddeyi kabul edenler .... kabul etmiyenler .... kabul edilmiştir .

MADDE 3 — İşbu kanunun icrasına Adliye ve Hariciya Vekilleri memurdur .

Reis — Kabul edenler .... etmiyenler .... kabul edilmiştir .

Layihanın heyeti umumiyesini tayini esami ile reyinize arz ediyorum . Lütfen reylerinizi istimal buyurunuz .

4 — Memurin kanununun dördüncü maddesinin (Z) fıkrasının tefsirine dair $\frac{3}{228}$ numaralı Başvekâlet teskeresi ve Memurin kanunu muvakkat encümeni mazbatası [**]

Reis — Bu da ikinci müzakeredir.

[*] 93 Numaralı matbua zaptın sonuna merbuttur.

[*] Birinci müzakeresi 34 üncü zabıt ceridesindedir.

[**] Birinci müzakeresi 34 üncü zabıt ceridesindedir.

Memurin kanununun dördüncü maddesinin (Z) fıkrasının tadiline dair kanun

MADDE 1 — Memurin kanununun dördüncü maddesinin (Z) fıkrası aşağıdaki şekli de tadil edilmiştir :

«Ecnebilerle evli olmamak, memur iken ecnebilerle evlenenler müstafi addedilirler. (Bu kanunun neşrinden evel ecnebî kadınlarla teehhül etmiş bulunan memurini Hariciye , Müdafaai Milliye ve Bahriye vekâletlerinde istihtam edilemezler)» .

Reis — Tadil teklifi yoktur. Birinci maddeyi kabul edenler ..... kabul etmiyenler ..... kabul buyurulmuştur.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Reis — İkinci maddeyi kabul edenler .... kaul etmiyenler .... kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Bu kanunun icrasina İcra vekilleri Heyeti memurdur.

Reis — Kabul edenler ... kabul etmiyenler ... kabul edilmiştir.

Kanun layihasının heyeti umumiyesini reyi alinize arz ediyorum. kabul edenler . . . kabul etmiyenler ... kanun kabul edilmiştir efendim.

5 — Türkiye Cümhuriyetile Sosyalist Şuralar ittihadı Hükûmeti arasında Ankarada akit ve imza olunan huduttaki ihtilafata ait mukavelename, merbutu protokol ve mer'alar mukavelenamesile huduttan mürur ve ubur hakkındaki mukavelename ve Ankarada Hariciye vekili Beyfendi ile Sosyalist Şuralar ittihadı fevkalade murahhas ve Büyük elçisi arasında teati olunan notaların ve Batumda parafe edilip Ankarada imza edilen baytarî mukavelename ile merbutu protokolun ve bu mukavelenamelerin imza suretini mübeyyin iki imza protokolunun tasdiki hakkında $\frac{1}{340}$ numaralı dört tane kanun layihası ve Hariciye encümeni mazbatası [1]

Reis — Dört layihai kanuniye vardır bunları, birer birer müzakere edeceğiz. Bu kanunların heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen varm? *(Hayır sesleri)* şu halde birinci kanun layihasının maddelerine geçilmesini kabul edenler . . . . etmiyenler . . . . kabul edilmiştir .

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri İttihadı arasında 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan hudut ihtilafatı mukavelenamesi ile tarihi mezkûrde Ankarada imza olunan buna ait protokol ve işbu mukavelename ile protokolun ve meralar ve huduttan mürur ve ubur mukavelenamelerile yine 6 Ağustos 1928 tarihinde Türkiya Cümhuriyeti Hariciye vekili Beyfedi ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyeti İttihadı fevkalade murahhas ve büyük elçisi beyninde teati olunan 45363/44 ve 200 ve 45364/45 ve 201 numarah notların sureti taatisini mübeyyen tanzim edilen imza protokolu tasdık edilmiştir.

Reis — Birinci maddeyi kabul edenler... etmiyenler .. kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'i olacaktır,

Reis — Maddeyi kabul edenler... etmiyenler ... kabul edilmiştir.

MADDE 3 — İşbu kanun ahkâmının icrasına Hariciye, Dahiliye, Maliye, İktisat ve Millî Müdafaa vekilleri memurdur .

Reis — Maddeyi kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

kanunun ıkinci müzakeresine geçilmesini kabul edenler ... etmiyenler ... kabul edilmiştr.

MADDE — 1 Türkiye Cümhuriyeti hükûmetile Sosyalist Şuralar Cümhuriyeti İttihadı hükûmeti arasında aktolunup Ankarada 6 Ağustos 1928 tarihinde imza olunan meralar mukavelenamesiyle, işbu mukavelenamenin bazı noktalarını tasrihen Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili Beyfendiyle Sosyalist Şuralar Cümhuriyeti İttihadi fevkalade murahhas ve büyük elçisi beyninde tarihi mezkûrde taati oluuan 45363-44 ve 200 numaralı notalar tasdik olunmuştur .

Hariciye encümeni namına Zeki Mesut B. (Edirne) — Bir tabi hatası varbır. Sosyalist Şuralar Cumhuriyetleri ittihadi olacak Cumhuriyeti ittihadi yazılmış . Tashihini rica ederim .

Reis — O suretle tashih ediyoruz. Birinci mâddeyi kabul edenler ... etmiyenler ... kabul edilmiştir.

[1] 84 numarali matbua zabtın sonuna merbuttur.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren muteber olacaktır.

Reis — Maddeyi kabul edenler . . . . etmiyenler . . . . kaüul edilmiştir.

MADDE 3 — İşbu kanun ahkâmının icrasına Hariciye, Maliye, Dahiliye, Milli Müdafaa, Sıhhat ve içtimaî muavenet ve İktisat Vekilleri memurdur.

Reis — Maddeyi kabul edenler . . . . etmiyenler . . . . kabul edilmiştir.

Kanun layihasının ikinci müzakeresine geçilmesini kabul edenler . ... etmiyenler .... kabul edilmiştir.

Efendim, reylerini vermiyen zevat varmı?

Demin arzettiğim layihaların üçüncüsünün müzakeresine başliyoruz:

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti hükûmeti ile Sosyalist Şuarlar Cümhuriyetleri İttihadı beyninde 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada akt ve imza olunan huduttan mürur ve ubur mukavelenemesiyle mezkûr mukavelenamenin bazı noktalarını tasrihen tarihi mezkûrde Türkiye Cümhuriyeti Hariciye vekili Beyfendiyle Sosyalıst Şurelar İttihadı fevkalade murahhas ve büyük elçisi arasında taati olunan 45364-45 ve 201 numaralı notalar tasdik edilmiştir.

Reis — Birinci maddeyi kabul edenler . . etmiyenler . . kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun tarih neşrinden itibaren mer'i olacaktır.

Reis — Maddeyi kabul edenler,

İsmail Kemal B. (Çorum) — Efendim, «Olacaktır» demek doğru değildir. Burada müstakbel sigası kullanılamaz. Tarihi neşrinden muteberdir, demeli.

Reis — Efendim, encümenin noktai nazarı nedir?

Ha. E. namına Zeki Mesut B. (Edirne) — Muteberdir olabilir.

Reis—İkiuci maddeyi bu suretle kabul edenler etmiyeler ... kabul edilmiştitr.

MADDE 3 — İşbu kanun ahkamının icrasına Hariciye ve Dahiliye Vekilleri memurdur.

Reis — Maddeyi kabul edenler .. etmiyenler .. Kabul edilmiştir.

Kanun layihasının ikinci müzakeresine geçilmesini kabul denler ... etmiyenler ... kabul edilmiştir.

İstihsali ara muamelesi hitam bulmuştur. efendim.

Arzettiğim kanun layıhalarının dördüncüsünün müzakeresine başlıyoruz .

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasında Batumda 28 Kânunsani 1927 tarihinde parafe edilip. 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan baytarî mukavelename ile işbu mukavelenameye merbnt üç protokol ve melfufları ve bu mukavelenamenin imzalandığını mübeyyin tarihi mezburda tanzim edilen imza protokolu tasdik edilmiştir.

Reis — Birinci maddeyi kabul edenler.... etmiyenler .... kabul edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer,idir.

Reis — Maddeyi kabul edenler .... etmiyenler .... kabul edilmiştir .

MADDE 3 — İşbu kanun ahkâmını icraya Dahiliye, Maliye, Hariciye, İktisat ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilleri memurdur .

Reis — Maddeyi kabul edenler .... etmiyenler .... kabul edilmiştir .

Kanun layihasının ikinci müzakeresine geçilmesini kabul edenler .... etmiyenler .... kabul edilmiştir .

Reis — İstihsali ara neticesini arzediyorum efendim:

Türkiye - İtalya arasında akit ve imza edilmiş olan adlî himaye ve adlî makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı müzahereti ve adlî kararların tenfizi hakkındaki kanuna 167 zat rey vermiştir, muamele tamamdır, kanun müttefikan kabul buyurulmuştur.

Efendim, Pazartesi günü saat 14 te içtima edilmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saatı 15:20

TASHİHLER

1 — 18 inci sayfada 921inci fasla zammı lazım gelen miktar 3 000 deyil 3 500 olacaktır.

2 — 20 inci sayfada birinci sütuun beşinci satırında mevzu bahs olan 4 numaralı cetvel bervechi zirdir :

[4] Numaralı cetvel

	1928 kadrosundan kabul olunan		Bu kerre tadil olunan	
	Adet	Ücret	Adet	Ücret
Sandalcı	103	40	99	40
»	36	37,50	32	37,50
İkinci kaptan ve topçu zabiti	5	75	3	75
Üçüncü » » »	32	60	29	60
İkinci çarkçı	5	75	3	75
Üçüncü »	27	60	25	60
Elektirik memuru	3	45	1	45
Makine ve güverte lostromosu	8	45	5	45
Yağcı ve ateşçi	47	45	41	45
Kamarot aşçı	7	37,50	5	37,50
Gemici ve tayfa	29	37,50	20	37,50
Şoför [1]	0	0	10	120
» muavini [1]	0	0	10	80
Makinalı tüfek atıcısı [1]	0	0	10	60
» » muavini [1]	0	0	10	50

[1] Muhafaza memnru sıfatını haizdirler.

3 — 28 inci sayfanın 2 inci sütununun 4 üncü satırındaki « edilmiştir» kelimesi « edimemiştir » şeklinde tashih olunmalıdır.

4 — 28 inci sayfada 2 inci sutunun 6 ıncı satırındaki « evli olmak » kelimesi « evli olmamak» şeklinde tashih olunmalıdır.

Türkiye - İtalya arasında akt ve imza edilmış Olan adlî himaye adlî ve makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı müzahereti ve adlî kararların tenfizi hakkindaki kanunun neticei arası

[Kanun kabul edilmiştir]

Âza adedi : 316
Reye iştirak edenler : 167
Kabul edenler : 167
Reddedenler : 0
Müstenkifler : 0
Reye iştirak etmiyenler : 147
Münhaller : 2

[Kabul edenler]

Adana
Hilmi B.
KadriB.

Afyon kara hısar
Haydar B.
Ruşen Fşref B.

Musa Kâzım B.

Aksaray
Kâzım B.

Amasya
İsmail Hakkı B.
Nafiz B.

Antalya
Ahmet Sakı B.
Dr. Cemal B.
Rasıh B.
Süleyman Şevket B.
Ankara
Ali B.
Halit Ferit B.
İhsan B.
Rıfat B.
Sami B.
Şakir B.
Talat B.
Aydın
Emin Fikri B.
Tahsin B.
Balikesir
Ali Şuuri B.
Emin B.
Fahrettin B.
İsmail Hakkı B.
Osman Niyazi B.
Sadık B.
Bayazıt
İhsan B.
Bilecik
İbrahim B.
Rasim B.
Bitlis
MuhiddinB.
Bolu
Dr. Emin Cemal B.
Burdur
Mustafa Şeref B.
Salih Vahit B.
Bursa
Ahmet Münür B.
Esat B.
Mustafa Fehmi B.
Cebelibereket
Ali Rıza B.
Naci Pş.
Çanakkale
Memet B,
Zıya Gevher B.
Çankırı
Rifat B.
Zıya B.
Çorum
İsmail Kemal B.
smet B.
Zıya B.
Münür B.
Denizli
Emin arslan B.
Mazhar Müfit B.
Yusuf B.
Diyarbekir
İshak Refet B.
Ruştü B.
Edirne
Faik B.
Hasan Hayri B.
Zeki Mesut B.
Elaziz
Fazıl Ahmet B.
Hasan Tahsin B.
Hüseyin B.
Mustafa B.
Erzincan
Abdülhak B.
Aziz Samih B.
Erzurum
Asım B.
D.r Ahmet Fikri B.
Nafi Atuf B.
Nafiz B.
Necip Asım B.
Tahsin B.
Eskişehir
Ali Ulvi B.
Sait B.
Gazi Ayintap
Ferit B.
Reşit B.
Şahın B.
Gireson
Kâzım B.
Şevket B.
Tahir B.
İzmir
Kâmil B.
Mahmut Celal B.
Münür B.
Isparta
Hâkim Rıza B.
Mükerrem B..
Istanbul
Abdülhak Hamit B.
Akçora oğlu Yüsuf B.
Dr. Nureddin Ali B.
Fuat B.
Hüseyin B.
İhsan Pş.
Tevfik Kâmil B.
Ziyaettin B.
Kars
Baha tali B.
Dr. Sadrettin B.
Faik B.
Halit B.
Kastamonu
Cemal B.
Refik B.
Kayseri
Ahmet Hilmi-B.
Dr. Burhanettin B.
Hasan ferit B.
Reşit B.
Kırklareli
Dr. Fuat B.
Memet nahit B.
Şevket B.
Kırşehir
Hazim B.
Koca eli
İbrahim B.
İbrahim Süreyya B.
Rağıp B.
Reşit saffet B.
Salâhattin B.
Konya
Ahmet Hamdi B.
Fuat B.
Kâzim Hüsnü B.
Mustafa B.
Refik B.
Tevfik fikret B.
Kütahya
İbrahim B.
İsmail Hakkı B.
Niyazi Asım B.
Malatya
Abdülmuttalip B.
Dr. Fazıl Berki B.
Vasıf B.
Manisa
Kemal B.
Mustafa fevzi B.
Maraş
Abdülkadir B.
Memet B.
Nureddin B.
Mardin
Ali Rıza B.
İrfan Ferit B.
Nuri B.
Mersin
Hakkı B.
Muğla
Ali Nazmi B.
Nuri B.
Niğde
Ata B.
Galip B.
Halit B.
Ordu
H. Fahri B.
Hamdi B.
İsmail B.
Şevket B.
Rize
Akif B.
Atıf B.
Esat B.
Fuat B.
Samsun
Ali Rana B.
Avni B.
Dr. Asım B.
Ethem B.
Sürt
Halil Hulki B.
Sinop
Refik İsmail B.
Sivas
Ziyaettin B.
Ş. Karahisar
İsmail B.
Memet Emin B.
Tevfik B.
Tekirdağı
Celâl Nuri B.
Faik B.
Tokat
Bekir lutfi B.
Süreyya Tevfik B.
Tırabızon
Abdullah B.

Arif B.
Daniş B.

Urfa

Mahmut B.

Van

Hakki B.
Münip B.

Yozgat

Hamdi B.

Zonguldak

Celal Sahir B.
Halil B.
Hüsnü B.
Memet Nazif B.
Rifat B.

Reye iştirak etmiyenler

Adana

kemal B.
Zamir B.

Afyonkarahisar

Ali B .
İzzet B.
İzzet Ulvi B.

Aksaray

Besim Atalay B.
Neşet B.

Amasya

Esat B.

Antalya

Hasan Sıdkı B.

Ankara

Gazi Mustafa Kemal Pş. [Rs. C.]

Artvin

Asım B.
Memet Ali B.

Aydın

Dr. Reşit Galip B.
Dr. Mazhar B.
Mitat B.

Balıkesir

Hayreddin B.
Kâzım Pş. (B.M.M.R.)
Memet Akif B.
Memet Cavit B.

Beyazit

Halit B.
Şefik B.

Bilecik

Asaf B.

Bitlis

İlyas Sami B.
Mühiddin B.

Bolu

Cevat Abbas B.
Falih Rıfkı B.
Şükrü B.

Bursa

Asaf B.
Baktiriyolok Refik B.
Dr. Şefik Lutfi B.
Muhlis B.
Refet B. [R.V]
Senih B.

Cebelibereket

Avni Pş.

Çanakkale

Samih Rifat B.
Şükrü B.

Çankırı

Mustafa abdulhalikB.[V.]
Talat B.

Çorum

Dr. Mustafa B.

Denizli

Dr. Kâzım B.
Haydar Rüştü B.
Necip Ali B.

Diyaribekir

Kâzım Pş
Zekâyi B.

Edirne

Şakir B.

Elaziz

Nakittin B.

Erzincan

Saffet B.

Erzurum

Aziz B.

Eskişehir

Emin B.
Dr. İsmail Besim Pş.

Gaziayintap

Ahmet Remzi B.
Ali Cenani B.
Kılıç Ali B.

Gireson

Hacim Muhittin B.
Hakkı Tarık B.

Gümüşane

Cemal Hüsnü B.
Halil Nihat B.
Hasan Fehmi B.
Şevket B.

Hakkâri

İbrahim B.

İçel

Emin B.
Hakkı B.

İzmir

Ahmet Enver B.
Dr. Tevfik Rüştü B.[V.]
Hüseyin B.
Mahmut Esat B. [V.]
Mustafa Rahmi B. [V.]
Osman zade Hamdi B.
Saraç oğlu Şükrü B.[V.]

Isptara

Hüseyin Hüsnü B.
İbrahim B.

İstanbul

Ahmet Rasim B.
Dr. Hakkı Şinasi Pş.
Dr. Refik B. [V.]
Edip Servet B.
Hamdi B.
Hamdullah Suphu B.
Haydar B.
Sureyya Pş.

Kars

Ağa oğlu Ahmet B.

Kastamonu

Ali Riza B.
Hasan Fehmi B.
Memet Fuat B.
Velet B.

Kayseri

Dr. Halit B.

Kırşehir

Lutfi Müfit B.
Yahya Galip B.

Kocaeli

Kemalettin B.
Kılıç oğlu Hakkı B.

Konya

Hüsnü B.
Musa Kâzim B.
Naim Hazim B.
Nevzat B.
Zühtü B.

Kütahya

Cevdet B.
Nuri B.
Ragıp B.
Recep B. [V.]

Malatya

Dr. Hilmi B.
İsmet Pş. [Bş. V.[
Mahmut Nedim B.

Manisa

Akif B.
Bahri B.
Dr. Saim B.
Kâni B.
Memet Sabri B.
Osman B.
Yaşar B.

Maraş

Mitat B.

Mardin

Abdürrezzak B.
Yakup Kadri B.

Mersin

Ali Münif B.

Muğla

Şükrü Kaya B. [V.]
Yunüs Nadi B.

Niğde

Faik B.

ordu

Recai B.

Rize

Ali B.
Hasan Cavit B.

Samsun

Adil B.
Nusrat Sadullah B.

Siirt
Mahmut B.
Sinop
Recep Zühtü B.
Yusufkemal B.
Sivas
İbrahim Alaeddin B.
Necmeddin Sadık B.
Rahmi B.
Rasim B.
Remzi B.
Şemseddin B.
Tekirdağı
Cemil B.
Tokat
Hüseyin Hüsnü B.
Mustafa Vasfi B.
Şevki B.
Tırabızon
Ali Becil B.
Hasan B. M. M. R. V.
Nebizade Hamdi B.
Süleyman Sırrı B.
Şefik B.
Urfa
Ali Saip B.
Dr. Refet B.
Ferit Celâl B.
Refet B.
Yozgat
Avni B.
Salih B.
Süleyman sırrı B.
Tahsin B.
Zonguldak
Ragıp B.

T. B. M. M. Matbaası

İngilterede kâin (Taymis Ayron works) fabrikalarından sipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben sabık Bahriye nazırı Mâhmut Muhtar Paşa ile Maliye nazırı Nail Bey tarafından kefalet olarak tediye ettirilen yirmi bin İngiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait dava safahatından bahis ve bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine dair $\frac{9}{120}$ numaralı Başvekâlet teskeresi ve Adliye ve Teşkilatı esasiye encümenleri mazbatalarile mezkûr encümenlerden mürekkep muhtelit encümen mazbatası

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İngilterede kâin (Taymis Ayron works) fabrikalarından sipariş olunan 3 adet uskurlu vapur esmanına mahsuben sabık Bahriye nazırı Mahmut Muhtar paşa ile Maliye nazırı Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen yirmi bin İngiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait dava safahatından bahis bulunan ve bu kabil davaların mercii ruyetinin tayini ve tefsirine mütedair olan İktisat ve Maliye Vekâleti celilelerinden mevrut 4 Nisan 1928 ve 15 Nisan1928 tarih ve $\frac{216}{82}$ ve 53836 numaralı teskerelerin musaddak suretleri leffen takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyrulmasını istirham eylerim Efendim .

Başvekil
İsmet

Başvekâleti Celileye

Seyri Sefain idaresi mülga Bahriye nazaretine merbnt bulunduğu sıralarda İngilterede kâin (Taymis Ayron works) fabrikalarile evlâ 24 Şubat 326 tarihinde akt ve müteakiben 25 Şubat 327 tarihinde bazı ahkâmım tadilen imza edilen iki kıta mukavelename ile sevahili mutecavire hutudu için 3 adet çift uskurlu vapur sipariş edilmişti. Sipariş olunan işbu vapurların mecmuu esmanı olan altmış bin ingiliz lirasından bir sülüsünün mukavelei müzeyyele tarihi olan 25Nisan 1327 tarihinden bir ay sonra tediyesi mukarrer ve bu tarzı tediye mukavelei asliyenin 14 üncü maddesinde musarrah olduğu üzere Meclisi Mebusanda kabul edilen mevadı kanuniye kesbi kat'iyet ederek idarece İstıkraz akddedilmesi şartına muallak idi ve bu babdaki lâyihai kanuniye 6 Mart 1327 tarihinde tasdika iktiran ederek kesbi kat'iyet etmiş olduğundan gerek bu vapurlar ve gerek aynı zamanda Sennazar Fransiz fabrikalarına sipariş edilen vaburlar için muktazı mebaliğ Anadolu demir yolu kumpanyasından istikrazen temin edilmişti. Bu esnada Bahriye nazırı bulunan Mahmut Muhtar Paşa mukavelei müzeyyelenin dukuzuncu maddesi mucibince « Taymis Ayron works şirketine verilecek ilk taksitin « ademi ifası taahhüt halinde mebaliği mehuzenin tarihi tesviyesinden senevi yüzde yedi faizile birlikte tazmin edileceğini »müemmin idarece kabul edilecek bir banka kefaletnamesi mukabilinde tesviyesi meşrut olmasına rağmen ne bermucibi mukavelename böyle bir banka kefaleti alınmadı hatta Seyri sefain idaresine tahrirî ve şifahî hiç bir malumat bile ita etmeksizin hudbehud ve hilâfı mukavele ve nizam tanzim ettiği bir bonoyu Anadolu şimendüfer kumpanyasına yüzde beş ile iskontu ettirerek 1 Haziran 1911 tarihinde « Taymis Ayron works » şirketine veya emrine bedelatı müteahhidenin sülüsü olan yirmi bin İngiliz lirasını tediye etmiştir. Bu muamelei maliye 6 Mart 1327 tarihli istikraz kanununun dördüncü maddesi mucibince hazinei maliyenin tahtı tekeffülünde bulunduğundan Anadolu kompanyasının mezkûr kumbanyaya verdiği yirmi bin İngiliz lirasını muhtevi bono

bihasebilkefale 17-30Eylül 327 tarihinde hazinei maliyece tesviye ve badehu seyrisefain idaresi veznesinde mahsup ve istifa olunmuş ve bu garip muameleye idarece ancak o zaman kesbi ittılâ edildiği cihetle bu meblâğ Mahmut Muhtar Paşaya idareten zimmet kaydedilmiştir. Osıralarda taymis ayron vorks fabrikaları biliflas likidasyon haline gelerek bütün mevcudu ancak mümtaz obiligasyon eshabına garameten tevziat icrasına vefa edebileceği cihetle seyrisefain idaresi namına medfu yirmi bin İngiliz lirasının Mahmut Muhtar paşa tarafından marülarz hodbehot ve hilafı mukavele kefaletsiz yapılan tediye yüzünden tahsil ve istirdadı imkânı kalmadığından keyfiyet 1330 senesi idare bütçesinin hini müzakeresinde mülğa meclisi mebusanın nazarı dikkatini celbederek zararı mütehakkık idaremn müsebbiplerine tazmin ettirilmesi ve neticenin meclise arz ve İblağı tahtı karara alınmıştı.

Selâhiyettar devairi devletçe icra kılınan tetkikat neticesinde mülga meclisi mebusanın kararı maruzuna göre hukukan mesuliyeti tazminiyenin evvelen Mahmut Muhtar paşaya ve müteakiben kefil suretile hazineye bilizafe bonoya vaziimza eden Maliye nazırı merhum Nail Beyin terekesine vazıülyet bulunan veresesine teveccüh etmekte olduğu anlaşılmasına binaen bu günkü kimeti tedavüliyesi itibarile yüz altmış bin lirasını tecavüz eyleyen işbu mühim hakkın temini istifası zımmında seyri sefain idaresince ıstanbul mahkemei asliyesi üçüncü hukuk dairesi huzurunda Mahmut Muhtar Paşa aleyhinde ikamei dava edilmiş ve muhakeme cereyan etmiş isede mahkemei mezkûrece isdar edilen 23 Teşrinsani 1926 tarih ve 423 numaralı ilân ile gerek zamanı hadisede meri kanun esası ve gerek teşkilâtı esasiye kanunu mucibince Heyeti Vükelânın memuriyetlerinden hariç ve sırf zatlerine ait deavinin mercii rüyeti mahakimi adliye olup vezaifi memurelerinden mütevellit deavinin rüyeti mahkemenin vezaifinden hariç görülmesine binaen işbu dava olunnan husustan dolayı makamı aidine müracaatta muhtar olmak üzere davayi makamın vazife noktasından reddine karar verilmiş ve Mahkemei temyizcede kararı iptidai tastik kılınmış ve her nakadar ilâmı temyizi aleyhine ber mucibi usul tashihi karar edilmiş isede cereyam halden mahkemei temyizin evvelki noktai nazarında israr edeceği istidlâl edilmekte bulunmuştur .

Nakabili tadil bir kaziyei mohkeme halini iktisap eden vaziyet ilcasile meclisi mebusanca 1330 senesinde müttahaz karar tenfiz ve seyrisefain idaresinin yirmibin İngiliz Lirası raddesindeki zararı Mahmut Muhtar Paşa ve saireden tahsil edilebilmek için nazırı mumaileyh ve müsebbipler aleyhine Divanı Âlice takibat icrası zarurî bulunmakta olduğundan ifayı muktezasına müsaadei fahimaneleri arz ve istirham olunur efendim.

İktisat Vekili
Mustafa Rahmi

Maliye vekâleti celilesinin 15 Nisan 1928 tarih ve $\frac{53}{836}$ numaralı teskeresi suretidir

İngilterede kâin « Taymis ayron vorks » fabrikalarile 24 Şubat 326 tarihinde akt ve müteakiben 25 nisan 1327 tarihinde bazı ahkâmını tadilen imza edilen iki kıta mukavelename ile sevahili mütecavire hututu için sipariş edilen üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben şeraiti mukavele hilâfında sabık Bahriye nazırı Mahmut Muhtar Paşa ve Maliye Nazırı Nail Bey tarafından tediye ettirilen yirmi bin İngiliz lirasının tazminen istirdadı zımmında takibati kanuniye icrasına dair Ticaret vekâleti celilesinden yazılan merbut 4-4-1928 tarih ve $\frac{2160}{82}$ numaralı teskere mütalâa olundu.

Münakalâtı askeriye ve tüccariyenin temini zımmında Seyrisefain idaresine tahsis edilen mebalığ hakkınbaki 6 Mart 1927 tarih ve 80 numaralı kanunun dördüncü maddesi ile bahşolunan selâhiyete müstenıden hazine kefaletile tedarik edildiği anlaşılan salifülarz meblağın mukavelei müzeyyelenin dokuzuncu maddesinde «Taymis ayron vorks» şirketine verilecek ilk taksitin taahhüdün ademi ifası halinde tarihi tesviyesinden itibaren senevî yüzde yedi faiz ile birlikte tesviye edileceğini mübeyyin banka kefaletnamesi mukabilinde tediyesi meşrut olmasına rağmen Mahmut

Muhtar paşa tarafından ne böyle bir teklifname ahz ve nede Seyri sefain idaresine malumat itasına lüzum görülmeksizin tanzim edilen bono Anadolu şimendüfer kumpanyasına iskonto ettirilmek suretile doğrudan doğruya şirkete tediye ve bilâhara 17-30- Eylül 1327 tarihinde hasbelkefale hazinece tesviye olunarak Seyri sefain idaresile mahsubu ifa edilmiş bu hususta mülga Meclisi Mebusanca ittihaz olunan karara tevfikan Mahmut Muhtar paşa ve sabık Maliye Nazırı merhum Nail Bey veresesi aleyhinde ikame olunan dava üzerine İstanbul mahkemei asliye üçüncü hukuk dairesinde cereyan eden muhakeme neticesinde o zaman mer'i olan Kanunu esasi ile Teşkilâtı esasiye kanununa istinaden vazife noktasından ittihaz olunan ret kararı mahkemei temyizcede tasdik edilmiş olması hasebile keyfiyetin Divanı âliye tevdii teklif edilmekte bulunmuştur.

Birinci derece amiri ita olan vekillerin mesuliyetlerini tayin hususunun Büyük Millet Meclisine ait olduğu muhasebei umumiye kanununun on üçüncü maddesinin fıkrai ahiresinde ve vekillerin vazifelerinden münbais hususatta divanı âlice muhakeme edilecekleri teşkilâtı esasiye kanununun altmış birinci maddesinde musarrahtır. Ancak divanı âli vekillerin müstelzimi ceza hallerini mevzu kanunlara tevfikan muhakemeye ve hukuku şahsiyei devlete teaalluk eden hususatı bu ahval dolayısile rüyet ve hükme raptetmeğe salâhiyettar olup doğrudan doğruya Devlet hukuku şahsiyesine tealluk eden deavinin mercii rüyeti mahakimi adliyeden ibaret olmasına gerçe zatı mesele mukavelenamenin sarahatine rağmen bakefalet tediyat icrası noktasından ihmal ve terahi cürmünü de ihtiva etmekte isede zemanı ikaı itibarile halen bu noktadan takibat icrasına imkân kalmamış ve hukuku şahsiyei Devlete müteallik hazine zararının müsebbiplerinden istifasını teminen mülga Meclisi Mebusanca ittihaz olunan karara tevfikan ikame olunan davanın cereyan eden muhakemesi neticesinde üçüncü hukuk mehakemesince ittihaz olunan ret kararının mahkemei temyizce de tasdik edilmiş bulunmasına ve salifülarz ahkâmı kanuniyeye nazaran vekiller hakkında hukuku şahsiyei Devlet noktasından tahrik edilecek davaların divani âliyemi yoksa mahakimi adliyecemi rüyet ve tetkiki icap edeceği muhtacı tefsir görülmüş olduğundan evvelemirde bu noktadan ittihazı karar olunmak üzere keyfiyetin Meclisi âliye arzedilmesi muvafık mutalea kılınmakta olduğu arzolunur Efendim hazretleri.

Adliye encümeni mazbatası

İngilterede kâin «Taymis ayron vorks» fabrikalarından sipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben esbak Bahriye nazırı Mahmut muhtar Paşa ile Maliye nazırı Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen yirmi bin İngiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait evvelce ikame edilen dava netayicine göre bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine müteallik İktisat ve Maliye Vekâletlerinin teskereleri BaşVekâletin 22 nisan 1928 tarih ve 6/1791 numaralı teskeresile Adliye encümenine tevdi edilmekle tetkik ve mütalaa olundu.

İktisat Vekâletinin teskeresinde seyri sefain idaresinin mülga Bahriye nezaretine merbut bulunduğu sıralarda 326 ve 327 senelerinde imza ve teati kılınan iki kıta mukavelename ile İngiltereye sipariş edilen sevahili nütecavire hattı için üç adet çift uskurlu vapurların esmanı mülga Meclisi mebusanda kabul edilen bir kanunla verilmiş salâhiyete istinaden Anadolu demir yolu kumpanyasından istikraz edilerek tesviyesi meşrut bulunmuş olup mukavelename mucibince mezkûr vapurların esmanının sülüsü olan yirmi bin İngiliz lirası taahhüt edilmediği takdirde yüzde yedi faiz ile ret ve tazmin edileceğine nazaran muteber bir banka kefaletnamsi alınarak ifa edilmek iktiza eylediği halde o esnada Bahriye nazırı olan Mahmut Muhtar paşa bu şartı nazarı itibare almayarak hazinei maliyenin kefaletile tanzim ettiği bono ile meblağı mezburu tesviye etmiş ve muahharen bu bono bedeli Seyrisefainden istifa kılınmıştır.

Siparişi kabul eden fabrikanın iflâsı üzerine mebaliği metfuanın istirdadı imkânı kalmamış

ve tahakkuk eden zararın müsebbiplerinden tazmini 330 senesi bütçesinin esnayi müzakeresinde Meclisi meb'usanda tahtı karara alınmıştır. Tazmin mes'uliyeti salifüzzikir şerait ahkâmını nazarı dikkate almayan Alman Bahriye nazırı ile kezalik bu şarta tevfikı hareket etmiyerek hazine namına bonoya kefalet eyleyen Maliye nazırı müteveffa Nail Beye teveccüh ettiğinden mumaileyh Muhtar Paşa aleyhine İstanbul üçüncü hukuk mahkemesinde bir tazminat davası ikame olunmuş ve cereyan eden muhakeme neticesinde ita kılınan ilâm ile hadisenin vazifei memuresinin ifasından mütevellit bulunması itibarile davayi mukamenin rüyetine Divanı âli salâhiyettar olduğundan bu sebeple dava ret ve ledettemyiz ilâmı mezburun tasdik kılındığı ve tashihi karar istidasında dahi bulunmuş ise de mahkemei temyizce bubapta henüz ne karar verildiği malum değilsede cereyan halden eski noktai nazarda israr olunarak tashihi karar istidasının reddi müstedil olduğu beyan edilmekte ve Maliye Vekâletinin teskeresinde dahi Devlete ait bir hakkı şahsî mahiyetinde bulunan bu hususun her nakadar mukavelenamedeki kefalet kaydına müracaat edilmemsinden dolayi vazifeyi ifada ihmal ve terahi suretile bir cürüm dahi mevcut denebilirsede tarihi vukuuna nazaran mururu zaman haddine baliğ müddet geçmiş olmasına binaen sırf malî mes'uliyeti tazammun eden bu keyfiyetin mercii tetkikinin Divanı âliyemi yoksa muhakimi adliyeyemi olup olmadığının tefsiren halli lûzumundan bahsedilmektedir,

Encümence cereyan eden müzakerat neticesinde mülga Kanunesasi ve Teşkilâtı esasiye kanunlarına tealluk eden bu keyfiyetin halli zımmında evvelemirde teşkilâtı esasiye encümeninin mütaleasının alınması münasip görülmekle dahilî nizamnamenin 28 inci maddesine tevfikan evrakın mezkûr encümene havalesi karargir olmuştur.

Âza	Âza	Âza	Âza	Kâtip	M. Muharriri	Da encümeni Reisi
Edirne	Konya	Konya	Manisa		Kocaeli	Manisa
H. Fahri	*Refik*	*Musa Kâzım*	*Kemal*		*Salâhattin*	*M. Fevzi*
				Âza	Âza	Âza
					Zonguldak	Konya
					Nafiz	*Fikret*

Teşkilâti Esasiye encümeni mazbatası

RİYASETİ CELİLEYE

İngilterede kâin « Taymis ayron vorks » fabrikalarından sipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben esbak Bahriye nazırı Mahmut muhtar paşa ile Maliye nazıri Nail beyler tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen ve mezkûr fabrikanın bilâhara vukubulan iflâsı hasebile tahsiline imkân bulunmayan yirmi bin İngiliz lirdsının müsebbiblerinden tazminine ait evvelce ikame olunan dava neticesine göre bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine müteallik İktisat ve Maliye vekâletlerile Başvekâlet teskeresi ve bu husustaki Adliye encümeni mazbatası tetkik olundu.

Mevzu bahs dava elyevm Mahkemei temyizde derdesti tetkik olup henüz nihaî karar ittihaz edilmemiş olduduğuna nazaran teklif edilen tefsir meselesinin ve şimdiye kadar bu hususta takıp edilmiş olan hattıharekette isbat ve ademi isabetin tetkiki muvafık olmiyacağı ve binaenaleyh mahkemei temyizin neticei kararına intizarlâzım geleceği mütaleasile evrakı müteferriamın Adliye encümenine iadeten takdimine karar verildi.

Âza	Âza	Kâ.	Bu Maz. Mu.	Tş. E. E. Rr.
Bursa			Artüvin	Namına
Asaf	*İbrahim Hakkı*	*MehmetKemal*	*MehmetAta*	*A. O. Ahmet*

T. B. M. M.
Ad. E.
Karar N.
Esas N.

18 / 12 / 1928

Adliye encümeni mazbatası

RİYASETİ CELİLEYE

İngilterede kâin (Taymis ayron works) fabrıkalarında vaki olan siparişe mahsuben esbak bahriye nazırı Muhtar paşa ile maliye nazırı merhum Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen ve mezkûr fabrıkanın bilahere vukuu iflâsı hasebile tahsiline imkân bulunmayan 20 000 İngiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait evvelce ikame olunan dava netayicine göre bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine müteallik İktisat ve Maliye Vekâletlerile Baş vekaleti celile teskereleri mukaddema encümenimize havale buyrulmakla cereyan müzakere neticesinde evel emirde teşkilâtı esasiye encümeninin mutaleasının alınması münasip olacağına karar verilmiş ve mezkûr encümence keyfiyet ledet tetkik davanın henüz nihaî karari mahkemei temyizden sudur etmemiş olduğundanmeskûr karara intizar lazım geleceği mutalasıle Teşkilati Esasiye encümeninden encümenimize iadesine karar verilmiş ve evrak makamı riyasetden 24-5-1928 tarihinde havale buyrulmuştu .

Encümenimizce bu hususa dair icra kılınan tetikat üzerine görülmesine lüzûm gösterilen ve ancak bu gün İktisat Vekâletinden vurut eden mahkemeyi temyiz ilâm suretinden müsteban olduğu üzere tashihi karar davası neticesinde Seyrisefain idaresince dermeyan olunan itirazat gayri varit görülerek tashihi kararınzuhalı ret edilmiş ve mahiyeti mesele teşkilâtıesasiye kanununun tefsirine müteallik bulunmuş olduğundan keyfiyetin mezkûr encümene havalesine karar verildi .

Âza	Âza	Âza	Ka.	M. M.	Ad. R
Beyazıt	Balikesir	Sinop	Yozğat	Namına Antalya	Manisa
Şefik	*O. Niyazi*	*R. ismail*	*A. Hamdi*	*Ahmet saki*	*Mustafafevzi*

Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
Ankara	Manisa	Çorum	Muğla	Mardin	Zonguldak	Balikesir
İhsan	*Kemal*	*M. Münür*	*Ali Nazmi*	*İ. Ferit*	*Nazif*	*Sadık*

B. B. M. M.
T. E. Encümeni

28-12-1928

Teşkilâti esasiye encümeni mazbatası

RİYASETİ CELİLEYE

Mahmut Muhtar paş. nın Bahriye nazırlığı zamanında ozaman Bahriye nezaretine merbut olan seyri sefain için İngiliterede kâin (Taymis ayron works) fabrıkalarına sipariş olunan üç adet uskurlu vapur esmanına mahsuben bilâ kefalet tediye edilmiş ve ziyaa uratılmış olan yirmi bin İngiliz lirasının müsebbiplerinden tahsil edilmesi için meclisi mebusanca ittihaz olunan karar mahakimi adliyede takibat icrası suretile infaz edilmek istenilmiş olmasına ramen mahakim mezkûrece ademi salâhiyet kararı virlmekte devam olunması üzerine hükûmetçe mesaili mümasilede takip olunacak hattı hareketin tayini için meclisçe ittihazı karar olunması için sepk eden talep ahiren encümenimizde ariz ve amik tetkik edilmiştir. Teşkilâtı esasiye kanununun icra vekilleri erkâmının muşterek ve müferit mes'uliyetlerinden bahis olan 46 ıncı maddesi nizamnamei dahilinin 169 uncü maddesile mes'uliyetin gerek cezaî ve gerek malî hususatta meclisce tahkikat icrasile divanı âliye sevkı suretinde tasrih ve tesbit edilmiş bulunmasına

binaen encümenimiz bu sarahatler muvacehesinde meselede ayrıca tefsire muhtaç bir cihet görememiş ve meselede tefsire mahal bulunmadığına karar verilmiştir.

Keyfivet heyeti umumiyeye tevdi olunmak üzere riyaseti celileye arzolunur.

Âza	Âza	Âza	Kâ.	Mz. Mu.	T. E. E. Reisi
Tekirdağı	Kastamunu	İstanbul		Namina	Mugla
Celâl Nuri B.	*H. Fehmi*	*H. Subhi B.*		*Y. Nadi*	*Y. Nadi*
Hni. imzade bulunmamiştir		Hni imzad bulunmamiştir			

Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
Kars	Çorum		Mümasil meseleler tabirinden meselenin vazıı mucip meselede haric deyildir	Gümüşane
Ağa Oğlu	*İsmet*		*Y. Akçura*	*H. Fehmi B.*
				Hin imzada bulunmamiştir

Adliye ve Teşkilatı esasiye encümenlerinden mürekkep muhtelit encümen mazbatası

YÜKSEK REİSLİĞE

İngilterede kâin «Taymis Ayron works» fabrikalarından üç adet uskurlu vapur esmanına Muhtar paşaile Maliye nazırı mahsuben sabık Bahriye nazırı Nail Bey tarafından kefaletsiz olarak tediye ettirilen yirmi bin İngiliz lirasının müsebbiplerinden tazminine ait dava safahatından bahis ve bu kabil davaların mercii rüyetinin tayin ve tefsirine mütedair İktisat ve Maliye vekâletlerinin teskerelerile Baş vekâleti celilenin olbaptaki teskeresi ve İsbarta mebusu Hakim Riza beyin Heyetl umumiyeden muhavvel takririle Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinin bu meseleye mütedair mazbataları Muhtelit encümence birer birer okundu.

İktisat vekâletinin teskeresine nazaran mesele mülga Meclisi mebusanca tetkik olunarak 330 senesi idare bütçesinin hini müzakeresinde verilen kararda mesuliyeti tazminiyenin evvela Mahmut Muhtar paşaya ve müteakiben kefil sıfatile hazineye bilizafe bonoya vaz'ı imza eden Maliye nazırı merhum Nail beyin terekesine vazıülyet bulunan veresesine teveccüh etmekte olduğu anlaşılmasına binaen seyrüsefain idaresinde İstanbul Adliye üçüncü hukuk dairesi huzurunda Mahmut Muhtar paşa aleyhine ikamei dava edilmiş ise de gerek zamanı hadisede mer'i kanunu esasî ve gerek teşkilatı esasiye kanunu mucibince heyeti vükelanın memuriyetlerinden hariç ve sırf zatlarına ait deavinin mercii rüyeti mehakimi adliye olup vazaifi memurlrinden mütevellit deavinin rüyeti mahkemenin vazaifinden hariç görülmesine binaen işbu dava olunan hususundan dolayı makamı âidine müracaatta muhtar olmak üzere davayi mükamenin vazife noktasından reddine karar verilmiş ve mahkemei temyizce de kararı vakıin tasdik edildiği ve cereyanı halden mahkemei temyizin evvelki noktai nazarında ısrar edeceği istitlal edilmekte bulunmaşına nazaran Mahmut Muhtar Paşa ile diğer müsebbipler aleyhine Divanı âlice takibat icrası zarurî bulunmakta olduğu görülmüştür.

Maliye vekâletinin teskeresine göre ise hukuku şahsiyei devlet noktasından tahrik edilecek bu kabil davaların Divanı âlice mi yoksa mahakimi adliyece mi rüyet ve tetkiki icap edeceği mühtacı tefsir görülmüş olduğundan bahsile bu noktadan bir karar ittihazı talep ve işar kılınmıştır.

Bu meseleye müteferri bütün evrak ve muharreratın mutalaasından sonra keyfiyet ariz ve amik müzakere olunarak evvel emirde tefsir meselesi halolunmuş ve bu hususta encümenimizin ekseriyeti azimesi bu meselede tefsire mahal olmadığına dair bulunan teşkilâtı esasiye encümeninin 20/12/1928 tarihli son mazbatasına iştirak eylemiştir,

Filhakika kanunu esasinin 30 ve 31 inci maddeleri ve Teşkilatı esasiye kanununun kırkaltıncı ve nizamnamei dahilinin 169 uncu maddeleri ahkâmı sarihdir. Kanunu esasiye göre

nazırların ve teşkilâtı esasiyeye nazaran vekillerin vazifei memuriyetlerinden münbais mesuliyetleri Divanı âlice tayin olunur. Binaen aleyh encümenimizce İktisat vekâletinin meseleyi Divanı âliye sevk şeklindeki 4 Nisan 928 tarihli ve 2160 / 82 numaralı teskeresi mefadında Meselenin encümenimize sevkine sebep olan hakim Riza Beyin takririnde davanin tarihi vukuuna nazaran ve Adliye encümeni mazbatasında mevzu bahs olduğuna istinaden mürurü zamandan bahis varsa da Adliye encümeninin mazbatalarında mürurü zamandan hiç bir bahis olmayup encümenimizin vaziyeti hazırasına göre de halen mürurü zamanın varit olup olmadığı hususu ile iştiğale mahal görülmemiş ve keyfiyetin şimdiki halde yalnız tayini merci suretile tefsir cihetinin ber minvali maruz hallile iktifa olunmuş ve evel emirde Heyeti umumiyece verilecek bir karar ile bu netice Başvekâieti celileye iblağ olunmak üzere keyfiyet Riyaseti çelile makamına arzutakdim kılınmıştır.

Âza	Âza	Kâ.	Bu mazbatanın muharri		Muhtelit encümen Reisi	
Kars	Manisa	Denizli	İzmir		Muğla	
Ağaolu Ahmet	*Mustafa Fevzi*	*Haydar Rüştü*	*Enver*		*Y. Nadi*	
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
İstanbul	Manisa	Kayseri	Muğla	Koca eli	Tekirdağı	Antalya
Y. Akçura	*Kemal*	*Reşit*	*Ali Nazmi*	*Selahattin*	*Celâl Nuri*	*Ahmet Saki*
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	
Çorum	Sinop	Balikesir	Balikesir	Zonguldak	Ankara	
İsmet	*İsmail*	*O. Niyazi*	*Sadık*	*Nazif*	*A. İhsan*	

Mülğa kanunu esasile dahili nizamnamede malî mesuliyetin Divan Âliye ait olduğuna dair sarahat olmamasına ve Mahkemei adiyeye muracaat olunmasına mülğa Meclisi Mebusanın karar verdiği bahs olunmaktaidiğine nazaran meselede tefsir mümkün olduğu gibi Meclisin vazıyet ettiği ve mucibi tahkik olan bu iş hakkında elyevm mer'i olan dahili nizamname mucibince Meclisi Âlice icabının icrasina mütedair bir karar alinmasi lâzım geleceğinden Başvekâti celileye iadesinin dahi muvafık olmiyacağı reyyindeyim

Âza
Yozgat
A. Hamdi

sabık Adapazarı Kaymakamı Hüsnü Beyin kırmızı şeritli istiklal madalyasile taltifine dair $\frac{5}{45}$ numaralı Millî müdafaa encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Millî müdafaa Encümeni
Karar № 33

13 - 11 - 1929

Yüksek Riyasete

Sabık Adapazarı Kaymakamı Hüsnü B. in kırmızı şeritli istiklal madalyasile taltifine dair T. B. M. M. reisi Kâzım paşa Hazretlerinin imzasile encümenimize hitaben yazılan 9 -2 - 1929 tarihli ve 21 / 325 numaralı teskerei devletleri müzakere olunarak tasviben heyeti umumiyeye arzına karar verildiği maruzdur efendim.

					Kâ.	Ma. Mu.	Resi
Âza	Âza	Âza	Âza	Âza			
	Kırşehir				Bitlis		Cebelibereket
İbrahim	*S. Müfit*	*A. Samih*	*M. Kâzım*	*Nakittin*	*Muhittin*	*Nami*	*Naci*

Sıra № 84

Türkiye cümhuriyetile Sosyalist Şuralar ittihadı Hükûmeti arasında Ankarada akt ve imza olunan huduttaki ihtilâfata ait mukavelename merbutu protokol ve meralar mukavelenamesile huduttan mürur ve ubur hakkındaki mukavelename ve ankarada Hariciye vekili Bey ile Sosyalist Şuralar ittihadı fevkalâde murahhas ve Büyük elçisi arasında taati olunan notaların ve Batumda parafe edilüp ankarada imza edilen baytarî mukavelename ile merbutu protokolun ve bu mukavelenamelerin imza suretini mübeyyin iki imza protokolunun tasdiki hakkında $\frac{1}{340}$ numaralı dört tane kanun lâyihası ve hariciye encümeni mazbataları

T. C.
Başvekâlet
Muamelât Müdürlüğü
Şube
Sayı $\frac{6}{173}$

12-1-929

B. M. M. Yüksek reisliğine

Türkiye ile Sosyalist Şuralar ittihadı Hükûmeti arasında Ankarada 6 Ağustos 1928 tarihinde akt ve imza olunan huduttaki ihtilâfata ait mukavelename, merbutu Protokol ve Meralar mukavelenamesile huduttan mürur ve ubur hakkındaki mukavelename ve bu tarihte Ankarada Hariciye vekili Beyfendi ile Sosyalist Şuralar ittihadı fevkalâde murahhas ve büyük Elçisi arasında teati olunan 45363/44 ve 45364/45 ve 201 numaralı notaların ve 28 kânunsani 1627 tarihinde Batumda parafe edilip 6 Ağustos 928 tarihinde Ankarada imza odilen Baytarî mukavelename ile merbut protokolun ve bu mukavelenamelerin sureti imzasını mübeyyin iki imza protokolunun tasdikı hakkında Hariciye vekâletince yapılan ve İcra vekilleri Heyetinin 9-1-929 tarihli içtimaında Yüksek meclise arzı kararlaştırılan dört adet kanun lâyihası esbabı mucibesi teferruatile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifa ve neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Başvekil
İsmet

T. B. M. M.
Hariciye Encümeni
Karar № 32
Esas № $\frac{1}{340}$

31-1-1929

Yüksek Reisliğe

Türkiye cümhuriyeti hükûmeti ile Sosyalist şuralar cümhuriyetleri ittihadı arasıda 9 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan Hudut ihtilâfatı mukavelenamesile tarihi mezkûrde Ankarada imza olunan buna ait Protokol ve işbu mukavelename ile protokolun ve meralar ve huduttan murur ve ubur mukavelenamelri ile yene 6 Ağustos 1928 tarihinde Türkiye cümhuriyeti Hariciye Vekili beyefendile Sosyalist şuralar cühuriyetleri ittihadı fevkalâde murahhas ve büyük elçisi beyninde teati olunan notaların sureti teatisini mübeyyin tanzim edilen imza protokolunun tasdikına ait kanun lâyihası ve merbutları encümenimize havale buyrulmakla mütalea ve müzakere: edildi

Encümenimizce yapilan tetkikat neticesinde hudutta zuhur eden ofak tefek ihtilâf ve münazaaların tetkik ve halli için basit bir usul vazını istihdaf eden hudut ihtilâfatı mukavelenamesi tarafeyn halk ve Hükûmetleri için komşuluk ve dosluk münasebetlerini takviyeye hadim bir mahiyet görülmüştür.

Filhakika hudutta ekseriyetle vaki olan Hayvan hırsızlığı ve sürülerin veya eşhasın yanlışlıkla hattı hududu geçmiş olması ve hudutta katil ve cerhi intaç etmiyen silâh atma vukuatı gibi adi vak'aların tahkikat ve intacı şimdiye kadar iki taraf Hariciye makamatını işgal etmekte ve zuhur eden ihtilâflar sür'atle halledilememekde idi. iki tarafı alâkadar eden bu gibi vekayiin hudut mevkilerinde tarafeyn hudut komiserlerinin vekilleri ve maiyetleri olan hudut zabitanı tarafından müştereken tahkik edilerek bir zabıt varakasile tesbit edilmesine ve bu zabıt varakası mucibince hayvanat ve mağsup eşyanın iadesine dair olan bu mukavelenamenin hudut vukuatının azalmasına ve hudut münasebatının hüsnü tanzimine yardım edeceği şübhesiz olduğundan mezkûr mukavelenamenin tasdikini mütazammın kanun lâyihasi encümenimizcede tasvip edilmiş ve heyeti umumiyeye arzı kararlaşdırılmıştır.

Âza *İ. Süreyya*	Âza Kütahya *Nuri*	Âza Gümüşane *Cemal Hüsnü*	Kâ. Edirne *Zeki Mesut*	M. M, *Mahmut*	H. E. reisi namına *Mahmut*
		Âza Sivas *N. Sadık*	Âza	Âza	Âza *Zekâyi*

T. B. M. M.

Ha. Encümeni
Karar № 31
Esas № $\frac{1}{340}$

31-1-1929

YÜKSEK REİSLİĞE

Türkiye cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasında aktolunup Ankarada 6 Ağustos 1928 tarihinde imza olunan Mer'alar mukavelenamesile, işbu mukavelenamenin bazı noktalarını tasrihan Türkiye cümhuriyeti Hariciye Vekili Beyefendi ile Sosyalist şuralar Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde murahhas ve Büyük elçisi beyninde tarihi mezkûrde teati olunan notaların tasdikına ait kanun lâyihası ve merbutları encümenimize havale buyrulmağla mütalea ve müzakere edildi.

Encümenimizce icra edilen tetkikat neticesinde mezkûr mukavelename ile Kars muahedesinin ihdas ettiği vaziyete nazaran memleketimiz lehine iki türlü menafi temin edildiği anlaşılmıştir. Bu menafiin bir kısmı mukavelenamenin ahkâmı ameliye ve tatbikiyesine diğer kısmı da ahkâmı esasiyesine aittir.

Ahkâmı tatbikiyeye dair olan menafi, mer'alara geçecek hayvanattan alınacak rüsumun eski mukavelenameye nazaran bir kaç misil derecesinde tezyidi, Baytarî rusumu sıhıyenin bizim kanunlarımıza tevfikan alınması, müteamil mer'aların her sene Yayla mevsiminden evel Kaymakamlara müracaat edilerek ancak onlar tarafından verilecek ruhsat ve icazet üzerine Gürcistandan gelecek sürülere tahsisi, mer'alara gelecek hayvanatın muayyen bir zaman zarfında ve Baytar memurlarının bulunduğu muayyen kapulardan geçirilmesi ve hududumuzu geçecek hayvanatın ve menşelerinin bulaşık hastalıklardan masuniyetleri hakkında şehadetnameleri olmaları ve Hopa taraflarından Söviyet arazisini geçerek yene bizim Ardahan havalisindeki Yaylalarımıza gelen hayvanatımızdan Soviyet arazisinde kaldıkları müddetçe mer'a rüsumu alınmaması ve bilhassa Baytarî tedabiri Sıhıye hakkında kanunlarımız ahkâmının temamile ceryanı gibi eski mukavelede bulunmiyan mevada müteallikdir.

Ahkâmı esasiyeye ait menafia gelince :

Bunlarda müteamil meraların tahdidine dair olan kayitlardır.

İstihkâmat mıntakasının on beş kilometre muhitindeki meralara müteamil de olsa ecnebi hayvanatı ğirip otlayamiyacağı gibi olanların duhulüne müsaade edilen diğer müteamil meralara da yerli hayvanatımızın ihtiyacının tazyik ve işkâl edilmemesi temin olnnmuştur. Bundan başka Karsın garbindeki Kabak tepe meraları (müteamil meralar) tabirinin dairei şumulunden çıkarılmış ve geri kalanlar da birer birer tasrih edilmiştir.

Hükûmetimiz lehine temin edilen bu menfaatlar dolayisile yeni meralar mukavelenamesinin tasdikını mutazammın kanun lâyihası encümenimizce de tasvip edilmiş ve heyeti umumiyeye arzı kararlaştırılmıştır.

Âza	Âza	Âza	Kâ.	M.M.	Hariciye En. r. namına
	Sivas	Gümüşane	Edirne		
İ. Süreyya	*N. Sadık*	*Cemal Hüsnü*	*Zeki Mesut*	*Mahmut*	*Mahmut*

Âza	Âza	Âza	Âza	Âza
				Kütahya
			Zekâyi	*Nuri*

T. B. M. M.

Hariclye Encümeni

Karar № 30 *31 - 1-1929*

Esas № $\frac{1}{340}$

Yüksek resisliğe

Türkiye Cümhuriyeti hükûmeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri İttihadı arasında 6 Agustos 1928 tarihinde ankarada akit ve imza olunan huduttan murur ve ubur mukavelenamesile mezkûr mukavelenamenin bazi noktalarını tasrihan tarihi mezkûrda Türkiye Cümhuriyeti Hariciye vekili Bf. ile Sosyalist Şuralar İttihadı fevkalâde murahhas ve büyük elçisi beyninde teati olunan notaların tasdikina ait kanun lâyihası encümenimize havale buyrulmağla tetkik ve müzakere edildi:

Yapılan tetkikat neticesinde tecdiden aktolunan bu mukavelenamenin pasavanların müddetinin taksiri ve hududumuzu geçmeleri arzu edilmeyen kimselere pasavan verilmemesi ve bizim tarafımızdan sovyet arazisine geçip pasavansız veya pasaportsuz olduklarından veyahut müddetlerini geçirdiklerinden dolayi takibata düçar olan vatandaşlarımızın hududumuza iadeleri ile iktifa olunması gibi yeni menfaatler temin etmekte olduğu görülmüş ve kanun lâyihası encümenimizce de tasvip edilmiş olmağla heyeti umumiyeye arzı kararlastırılmıştır.

Âza	Âza	Kâ.	M. M.	Ha. E. Reisi n.
Kütahya	Diyaribekir	Edirne		
Nuri	*Zekâyi*	*Zeki Mesut*	*Mahmut*	*Mahmut*

Âza	Âza	Âza	Âza
Gümüşane	Sivas		Koca eli
Cemal Hüsnü	*Necmeddin Sadık*		*İ. Süreyya*

T. B. M. M.
Hariciye Encümeni
Karar № 33
Esas № $\frac{1}{340}$

31-1-1928

Yüksek Reisliğe

Türkiye cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist şuralar Cümhuriyetleri İttihadı arasında Batumda 28 kânunsani 1927 tarihinde parafe edilip 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan baytarî mukâvelename ile işbu mukavelenameye merbut iki protokol ve melfufları ve bu mukavelenamenin imzalandığını mübeyyin tarihi mezburda tanzim edilen imza protokolunun tasdikini mutezammın kanun lâyihası ve merbutları encümenimize havale buyrulmağla mutalea ve müzakere olundu :

Eecümenimizce yabılan tetkikat neticesinde mevzubahs mukavelename ile protokolların bulaşık hayvan hastalıklarının hududumuzun beri tarafına sirayetine mani olacak ahkâmı ihtiva etmekte olduklari anlaşılmağla bunların tasdikını mutezammın kanun lâyihası tasvip edilmiş ve heyeti umumiyeye arzı kararlaştırılmıştır .

Âza	Âza	Âza	Âza	Kâ	M. M.	Ha. E. R. Na
		Kütahya	Gümüşane	Edirne		Siirt
Zekâyi	*İ. Süreyya*	*Nuri*	*Cemal Hüsnü*	*Zeki Mesut*	*Mahmut*	*Mahmut*
					Âza	Âza
						Sivas
						Necmeddin Sadık

Kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist şuralar cumhuriyetleri ittihadı arasında 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan Hudut ihtilâfatı mukavelenamesi ile tarihi mezkürde Ankarada imza olunan buna ait protokol ve işbu mukavelename ile protokolun ve meralar ve huduttan mürur ve ubur mukavelenamelerile yine 6 Ağustos 1928 tarihinde Türkiye cümhuriyeti Hariciye vekili Beyfendi ile Sosyalist şuralar cumhuriyeti ittihadı fevkalâde mürahhas ve büyük elçisi beyninde tasdik olunan 45363 / 44 ve 200 ve 45364/45 ve 201 numaralı noktaların sureti taatisini mübeyyin tanzim edilen imza protokolu tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'i olacaktır.

MADDE 3 — İşbu kanunun ahkâmının icrasına Hariciye. Dahiliye, Maliye, İktisat ve Millî Müdafaa Vekilleri memurdur.

9-1-1929

Ma. V	Ha. V.	Da. V.	M. M. V.	Ad V.	Bş. V.
Ş. Saracoğlu	*Dr. Rüştü*	*Ş. Kaya*	*M. Abdülhalik*	*M. Esat*	*İsmet*
		S. İ. M. V.	İk. V.	Na. V.	Mf. V.
		Dr. Refik	*M. Rahmi*	*Recep*	*İsmet*

Türkiye ile Sosyalist şuralar cümhuriyetleri ittihadı hududunda zuhur eden ihtilâfatın usulü tetkik ve halli hakkında mukavele

MUKADDEME

Hudutta zuhur eden ufak tefek ihtilâfat ve munazeatın tetkik ve halli için basit bir usul vazı maksadile bir taraftan Türkiye Cümhuriyti Hükûmeti , diger taraftan Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı Hükûmeti bir mukavelei mahsusa aktine karar vererek

Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti

Diyarbekir Mebusu Zekâi beyfendiyi ve

Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadi Hükûmeti

Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı Ankara fevkalâde Murahhas ve Sefiri kebiri Mösyö Jacques Suritz,

Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri itthadı Ankara Sefareti Musteşarı Mösyö Potemkine,

Mösyö Andre Ivantchenko,

Mösyö Andre Kalantadze yi

Murahhas olarak tayin eylemişlerdir.

Murahhasin müşarünileyhim, usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra ahkâmı atiyeyi kararlaştırmışlardır .

MADDE1 — İşbu mukavelenin mevkii meriyete vazından sonra zuhur edebilecek bilumum ufak tefek hudut ihtilâfat ve münazeaları (madde 2) İşbu mukavelenamenin 3-14 ncü maddelerinde zikrolunan memurin tarafından ve işbu maddelerde gösterilen usul dairesinde mahallinde hal ve tesviye edilecektir .

İhtar : İşbu mukavelenamenin mevkii meriyete vazından evel zuhur etmiş olan bilcümle hudut ihtilâfat ve münazeaları diplomasî tarikiyle hal edilecektir .

Türkiye cümhuriyeti Hariciye vekâletinin ve Sosyalist şuralar cümhuriyetleri ittihadı ahali komiserliğinin itilâf ile, mezkûr ihtilâfat, işbu mukavelename ile ufak tefek ihtilâfat ve münazaat için derpiş edilen usul tetkik ve halle tabi tutulabilir .

MADDE 2 — Ufak tefek ihtilâfat ve münazealar tabirinden işbu mukavelename ile maksut olanlar :

A - Mıntakai hududiyedeki karakollara, nöbetçilere ve ya eşhası hususiyeye, katl ve cerhe ve ya hasaratı maddiyeye sebep olmaksızın münferit silâh atılması hadiseleri .

B - Rast gele ve bir su'i niyete makrun olmamak üzere, hududun bilâ mezuniyet, ahalii mahalliye gümrük memurları ve hudut muhafızları tarafından mururu .

C - Hududu geçmiş olan hayvanatı ehliyenin sökestire edilmesi .

D - Hududun diğer tarafındaki hayvanat ve emvalin aşırılması .

E - Musellâh eşhasın siyasî mahiyette olmiyarak hududu mururları

F - Hududa en yakın yerlerde karada ve su uzerinde bulunan inşaatın tahribi

G - Hudut uzerinde ayni mahiyette hadis olan vukuat ve ihtilâfat

MADDE 3 — Hudutta zuhur eden ufak ihtilâfat ve münazaatın tetkik ve halli ile mükellef olan hudut memurin mümessilleri şunlardir:

Türkiye Cümhuriyeti tarafından hudut kumandanı, Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı tarafından, ayni zamanda hudut havzası âmiri olan hudut komiseri ve bunların murahhslarıdır.

Salifülbeyan memurların dairei faaliyetlerile daimî merkezleri işbu mukaveleye merbut bir protokol ile tayin edilecektir .

MADDE 4 — İşbu mukavelenamenin 3 ncü maddesinde zikr olunan Komiserler ile bunların murahhasları tarafından tetkik olunan mesaile ait kararlar, Türkiye Cümhuriyeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadının mezkûr memurlarının itilâfile kabul olunacaktır. Mümkün olduğu kadar muhtasar bir şekilde tahrir olunan işbu kararlar, biri türkçe ve diğeri

rusça olmak üzere iki nusha olarak tanzim ve imza edilecektir .

MADDE 5 — İtilâf hasıl olmadığı takdirde, münaziünfih mes'ele tarafeyni âkideyn hükûmetlerinin reyine arzedilecektir. Bu takdirde tarafeyinden birinin salifülbeyan memurları tahkikat icra ve her bir taraf cem olunan dosyayı mütekabilen Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekâleti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı ahali hariciye komiserliğine irsal ve kararına arz etmekle iktifa edeceklerdir.

MADDE 6 — 2 inci maddenin a, b, c, e, g fıkralarındaki mesaile ve teşhis olunan hayvanatın iadesine taalluk eden kararlar her iki taraf için mecburîdir .

Hayvanat ve eşyai mesrukanın aynen iadesi mümkün olmadığı takdirde ve ikinci maddenin (f) fıkrasındaki hasarat hususunda komiserler mavakaı tebyin ile iktifa edecekler ve mezkûr emval, hayvanat ve hasarat mütekabilen her tarafın kavanini ile mevzu usul dairesinde mücrimler tarafından tazmin edilecektir.

MADDE 7 — Üçüncü maddede zikr olunan memurlar, hudut ihtilâfat ve münazaalarına müteallik ifadat ve evrakın verileceği ve mevzu bahs mesailin tetkik ve ittihaz olunan mukarreratın icra ve alelhusus diğer tarafı akit canibinden tevkif edilen eşhasın hududun obir tarafına iadesi ile hayvanat ve eşyanin iade olunacağı hususi mürur ve kontrol noktalarını bil'itilâf tayin ederler.

MADDE 8 — Hudut komiserleri ve yahut bunların namına bilvekâle hareket eden eşhas, hudut ihtilâfat ve münazeatı hakkında yapılacak tetkikat ile alâkadar olan işleri için mütekabilen Türkiye cümhuriyeti hudut kumandanı ve Sosyalist şuralar cümhuriyetleri ittihadı mahallî hudut memurini ile hariciye komiserliğinin memurini mahalliyesi tarafından verilecek vesaika müsteniden onuncu maddede tayin edilen telaki noktalarına gitmek üzere hududu geçmek hakkını haizdirler.

Hududu her bir vaka için mürure mahsus olan işbu vesaik diğer tarafın memurları (madde 3) tarafından merbut protokolda zikr olunan kontrol ve murur noktalarında vize editecektir.

MADDE 9 — İhtilâfatın hallini teshil için, işbu mukavelenamenin 3 üncü maddesinde zikrolunan memurinin kendi memleketlerinden olan mutazarrırlara, şahitlere ve ehli hibereye hududu geçmek üzere bir dafaya mahsus olarak indelhace müsaadename itasına hakları vardır. Mezkûr müsaadenameler tarafı diğerin memurini tarafından vize edilecektir. Mütazarrırlar, şahitler ve ehli hibre diğer tarafın arazisine silâhsız olarak geleceklerdir.

MADDE 10 — Hudut ihtilâf ve nizamı tetkik ve hal için 3üncü maddede mezkûr memurların içtimaî işbu mukaveleye merbut protokolda zikr edilen telakı ve ya mürur noktalarında tarafeyinden birinin daveti üzerine vuku bulur.

MADDE 11 — Hudut ihtilâfat ve munazaalarını tetkik ve hal eylemek üzere diğer taraf arazisinde bulunan 3ncü maddede mezkûr memurlar masuniyeti şahsiyeye ve memuriyetlerine ait olan oniformayı lâbis olmak hakkını haizdirler.

Salifülbeyan eşhas, gümrük rusumu tediye etmeksizin yalnız me'külât ile vazifeleri için lâzım olan eşyayi (levazım ve kırtasiye ve . . . .) beraberlerinde götürmek hakkını haizdirler.

Bu eşyanın şahıs başına 30 kilogramı mütecaviz olması meşruttur. Bagajları gümrük muayenesine tabidir.

İhtar: — Masuniyeti şahsiye tabirinden diğer taraf arazisinde bulunan mevzubahs memurların ceraimi adiyeden dolayı mahkeme tarafından emredilmiş olması müstesna olmak üzere üzerlerinde taharriyat icra edilmemesi ve haps ve tevkif olunmamaları hakkını haiz olmaları maksuddur.

MADDE 12 — Dokuzuncu maddede derpiş edilen usul dairesinde hududu mururlarına

müsaade edilen eşhas arazisinde bulundukları memlekette meriyülicra olan kanunların himayesi altındadır.

Bu eşhas, gümrük muayenesine tabi olmak üzere, gümrük resmini vermeksizin bir günlük yiyeceklerini birlikte alabilirler.

MADDE 13 — Memurların işbu mukavelename ile derpiş edilen mesaile ait seyyahat ve ikamet masrafları tarafeyni âkideynden her biri tarafından kendi hesaplarına olarak tesviye edilüp ancak gerek vesaiti nakliye ve ikametgâh tedarik etmek gerek tahkikat için elzem bulunan vesaiki ve icap eden eşhasın şehadetini istihsal eylemek için tarafı diğerin muavenetinden müstefid olurlar.

MADDE 14 — Bir tarafın memurları diğer taraf arazisinde mutazarrır ve şahitlerin istiçvabina ihtiyaç gördükleri taktirde bu istiçvabat şahitlerin ve mutazarrırların tabi olduğu taraf memurları canibinden diğer taraf mumurini huzurile icra olunur.

MADDE 15 — Dairei memuriyetleri dahilindeki mesaiyi tanzim için 3üncü maddede zikr olunan memurların ilk içtimaı işbu mukavelenamenin mevkii meriyete vazından itibaren en geç bir ayı geçmemelidir.

MADDE16 — İşbu mukavele, tarafeyni âkıdeyin kükûmetleri tarafından tasdik olunduğunu mübellig beyannamelerin taatisi tarihinden itibaren bir ay zarfında mevkii meriyete girer.

Tarafeyin, işbu tasdiknameleri mümkün olduğu mertebe serian taati edeceklerdir.

MADDE 17 — İşbu mukavelenamenin müddeti, mevkii tatbika vazından itibaren üç senedir.

MADDE 18 — İşbu mukavelename, Türkçe, Rusca, ve Fransızca olmak üzere üç nsuha olarak tanzim edilmiş olup tefsirinde fransızca metin muteberdir.

Tasdikan lilmekal iki devlet murahhasları işbu mukavelenameyi imza ve tahtim eylediler.

6 Ağustos 1928

Zekâi

J. Suritz
V. Potemkine
Andre İvantchenko
Andre Kalantadze

Protokol

Türkiye Cümhuriyetile Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı arasında hudutta zuhur eden ihtilâfatın halline müteallik mukavelenamenin imzasında zirde vaziülimzalar:

Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti namına Diyarıbekir Mebusu Zekai Beyefendi hazretleri

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı hükûmeti namına:

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde murahhas ve Büyük Elçisi Mösyö Jaques Souritiz Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı büyük Elçiliği Müsteşarı Mösyö Vladimir Potemkine

Mösyö Andre İvantchenko

Mösyö Andre Kalantadze

İş bu protokolu aşadaki mevadı tasdikan imza eylemişlerdir:

1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı arasında kâin hudntta tehaddüs edecek münazeat ve suitefehhümleri hal için tarafeyni âkideyn atideki mümessilleri bittayin onların dairei salâhiyetlerini irae ederler.

A — TÜRKİYE CÜMHURİYETİ TARAFINDA

a — Artvin dairesi. Merkezi daimisi Artvin olmak üzere ayni zamanda Artvin dairesi

hudut muhafızları âmiri olan hudut kumandanı. Bu daire Kara denizden Kanlı dağ zirvesine kadar imtidat eder.

Murahasları şunlardır : (1) Merkezi dairesi Liman olan Liman hudut kısmı kumandanı. (2) Merkezi daimisi Borçka olan Borçka hudut kısmı kumandanı . (3) Merkezi daimisi Diyoban olan Diyaban hudut kısmı kumandanı . Birinci Murahhasın kısmında telâki noktaları Sarpi (Türkiye Cümhuriyeti cihetinde) ve Sarpi (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı cihetinde) . İkinci Murahhasın kısmında telâki noktaları : Maraditi (Türkiye Cümhuriyeti) ve kinati (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) . Üçüncü Murahhasın kısmındaki telâki noktaları : Cinal (Türkiye Cümhuriyeti) ve Darçidze (Soviyetis Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı)

B - Ardahan dairesi : Aynı zamanda Ardahan dairesi hudut muhafızları âmiri olan ve mekezi daimisi Ardahanda bulunan hudut kumandanı. Bu daire Kanlıdağdan Akbaba zirvesine kadar imtidat eder . Murahhasları şunlardir : (1) Merkezi daimisi Digur de olan poskof hudut kısmı kumandanı . (2) Merkezi daimisi Zorzuna olan Zorzona hudut kumandanı .

Birinci Murahasın kısmında telâki noktaları : Badela (Türkiye Cümhuriyeti) ve Orcoşani (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı)

İkinci Murahhasın kısmında telâkı noktaları : Kenarbel (Türkiye Cümhuriyeti) ve Karzah (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı .

C - Kızıl çak-çak dairesi . Aynı zamanda Kızıl çak-çak dairesi hudut muhafızları âmiri olup merkezi daimisi Kara - Handa olan hudut kumandanı .

Bu kısım Ak baba dan ,Araks nehrile hudut hattının takatu ' ettikleri noktaya kadar imtidat eder .

Murahhasları bunlardır : (1) Merkezi daimisi Gebecide olan Gebeci hudut kısmı kumandanı. (2) Merkezi daimisi Calada bulunan Cala hudut kısmı kumandanı. (3) Merkezi daimisi Digurda olan Digur hudut kısmı kumandanı.

Birinci murahhasın kısmında telâki noktaları : Tişnis (Türkiye Cümhuriyeti) ve Kara-Klise (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ,

İkinci murahhasın kısmında telâkı noktaları : Alaca (Türkiye cümhuriyeti) ve Taze-Kend (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı).

Üçüncü murahhasın kısmında telâki noktaları : Pakran (Türkiye Cümhuriyeti) ve Kara Kala (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) .

D - Igdır dairesi. Aynı zamanda Igdır kısmı hudut muhafızları âmiri olup merkezi Igdır de olan hudut kumandanı,

Bu daire hattı hududun Araks çayi ile tekatu noktasından 1 numaralı hudut taşina kadar imtidat eder (Türkiye Cümhuriyeti ile Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı ve İran hudutlarının noktai telâkisi)

Murahhasları bunlardır : (1) Merkezi daimisi Kulp da bulunan Kulp hudut kısmı kumandanı. (2) Merkezi daimisi Igdır olan Igdır hudut kısmı kumandanı ki,telâki noktaları bunlardır.

Kara-Kala (Turkiye Cümhuriyeti), Kara-Kala (Soviyetist sosyalist Cümhuriyetleri ittihadi) ve Markara (Türkiye Cümhuriyeti), Markara (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadi)

B — SOVİYETİST SOSYALİST CÜMHURİYETLER İTTİHADI CİHETİNDE

a - Batum dairesi. Ayni zamanda hudut muhafızları âmiri olan ve daimi merkezi Batumda bulunan hudut komiseri. Bu daire Karadenizden Tlil-Germani zirvesine kadar imtidat eder. Murahhasları bunlardır : (1) Merkezi daimisi Adjaristzchanide bulunan Adjaristzchani hudut kısmı âmiri (2) Merkezi daimisi Şulo da olan Şulo hudut kısmı âmiri.

Birinci murahhasın kısmında telâki noktaları : Sarpi ve Kinati karyeleri (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadi) ve Sarpi Marditi-Ulya karyeleri (Türkiye Cümhuriyeti) .

İkinci murahhasın kısmında telaki noktaları :

Dartchidze karyesi (Soviyetist Sosyalist Gumhuriyetleri ittihadı) ve Cinal karyesi (Türkiye Cumhuriyeti)

b - Ahiska dairesi . Merkezi daimisi Ahiska da bulunup aynizamanda Ahiska dairesi hudud komiseri. Bu daire Tlil-Cermani zirvesinden uç-tepeler zirvesine kadar imtidad eder. Muraahhaslari şunlardir :

(1) Merkezi daimisi Çaral da olan Çaral hudud kısmı âmiri. (2) Merkezi daimisi Karzah da bulunan Ahılkelek hudud kısmı âmiri .

Birinci murahhasın kisminda telaki noktaları :

Orçoşanı karyesi (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ve Badela karyesi (Türkiye Gümhuriyeti)

İkinci Murahhasın kısmında talaki noktaları: Karzah karyesi (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ve Kenarbel karyesi (Türkiye cümhuriyeti).

c - Leninaken dairesi. Merkezi daimisi Leninakan da bulunup ayni zamanda Leninakan dairesi hudut muhafızları âmiri olan hudut komiseri. Bu daire Üç tepeler zirvesinden hattı hududun Araks Çayile noktai tekatuuna kadar imtidat eder. Murahhasları bunlardır: (1) Merkezi daimisi Arpa-Çay İctinap mevkifi olan Arpa-Çay hudut kısmı amiri. (2) Merkezi daimisi Kara-Kale karakolundan olan Kara-Kala hudut kısmı âmiri.

Birinci Murahhasın kısmında telaki noktaları : Kara-Klise karyesi (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ve Tişnis karyesi (Türkiye Cümhuriyeti)

İkinci Murahhasın kısmında telaki noktaları : Taze-Kend karyesi ve Kara-Kala karakolu (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ve Alaca ve Pakran karyeleri (Türkiye Cümhuriyeti)

d - Eçmiyadzin-Erivan dairesi. Merkezi daimisi Erivan da bulunup aynı zamanda Eçmiyadzin-Erivan dairesi hudut muhafızlarının âmiri olan hudut komiseri. Bu daire hattı hududun Araks Çayile tekatu ettiği bir numaralı hudud taşına kadar imtidat eder (Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı ile Türkiye Cümhuriyeti ve İran arasındaki hudut hatlarının noktai talakisi) . Murahhasları şunlardır : (1) daimi merkezi Kalah-Arh karyesinde olan Kara-Kala hudut kısmı âmiri (2) Merkezi daimisi Markara karyesinde olan Markara hudut kısmı âmiri.

Birinci murahhasın kısmında telâki noktaları: Kara - kale karakolu (Suvyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) ve kara - kale karakolu (Türkiye Cümhuriyeti).

İkinci murahhasın kısmında telâki noktaları: Markara karyesi (Sovyetist Sosyalist Cümhruiyetleri ittihadı) ve markara Türk karakolu (Türkiye Cümhuriyeti) .

2) İşbu protokolun birinci fıkrasında zikrolunan telâki noktalarından maada, afetzedelarin müruru, mevaşının geri gönderilmesi ve sırkat olunan emvalin iadesi için, mukavelenamenin sekizinci maddesine tevfikan her iki tarafta atideki huduttan mürur noktaları tesis olunacaktır:

a - maraditi - Ulya karyesi civarındaki set,

b - Cinal (Türkiye Cümhuriyeti) ve Darçizde (Sovyetis Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) karyeleri arasındaki yol ile hattı hududun mahalli tekatuu,

c - Badela (Türkiye Cümhuriyeti) ve Orcoşanı (Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) kariyeleri arasında kâin yol üzerindeki set,

d - Kenarbel (Türkiye Cümhuriyeti) ve Karzack (Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) karyeleri arasında kâin yolun üzerindeki set,

e - Tişnis (Türkiye Cümhuriyeti) ve kara kilise (Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı) karyeleri afasında kâin yol üzerindeki set,

f - Araks üzerindeki kara - kala köprüsü,

g - Araks üzerindeki Markara köprüsü.

İşbu protokol, hududdaki münazaatın tetkik ve halline dair Türkiye Cümhuriyeti ile Sovye-

tist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı arasındaki mukavelenamenin cüzü mütemmimini teşkil eder.

6 Ağustos 928 tarihinde Ankarada tanzim olunmuştur.

imzalar

Zekâyi

J. Suritz
V. Potemkine
A. İvantchenko
A. kalantadze

İmza protokolu

Zirde vazı imzalar bügün Ankarada Hariciye Vekâletinde içtima ederek berveçhi ati senedatı imza etmek için ittifak etmişlerdir.

1 - Meralar mukavelenamesi

2 - Huduttan mürur ve ubur mukavelenamesi

3 - Huduttaki ihtilâfatın usulü tetkik ve halli mukavelenamesi ile ona merbut Protokol

Meralar mukavelenamesinin hini imzasında Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekâleti ile Sosyalist şuralar Cümhuriyeti ittihadı fevkalâde murahhas ve büyük elçisi arasında teati edilen 6 Ağustos 1928 tarihli ve 45363 / 44 ve 200 numaralı notalar kıraat edilmiştir.

Huduttan mürur ve ubur mukavelenamesinin hini imzasında Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekâleti ve Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde Murahhas ve büyük elçisi arasında teati edilen 6 Ağustos 1928 tarihli ve 45364 / 45 ve 201 numaralı notalar kıraat edilmiştir.

Ankara 6 Ağustos 1928 tarihinde tanzim olunmuştur.

İmzalar : Zekâyi

J. Suritz
V. Potemkine
A. İvantchenko
A. Kalantadze

Kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye cümhuriyeti hükûmetiyle sosyalist şuralar cümhuriyeti ittihadı hükûmeti arasında aktolunup Ankarada 6 Ağustos 1928 tarihinde imza olunan meralar mukavelenamesiyle, işbu mukavelenamenin bazı noktalarını tasrihen Türkiye cümhuriyeti Hariciye Vekili Beyfendiyle Sosyalist şuralar cümhuriyeti ittihadı fevkalâde murahhas ve büyük elçisi beyninde tarihi mezkûrde taati olunan 45363 - 44 ve 200 numaralı notalar tasdik olunmuştur.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren muteber olacaktır.

MADDE 3 — İşbu kanunun ahkâmının icrasına Hariciye, Maliye, Dahiliye, Millî müdafaa, Sıhhat ve içtimaî muavenet ve İktisat Vekâletleri memurdur. 9/1/929

Ma. V.	Ha. V.	Da. V,	M. M. V.	Ad. V	Bş. V
Ş. Saracoğlu	*D. Rüştü*	*Ş. Kaya*	*M. Abdülhalik*	*Mahmut Esat*	*İsmet*
		S. İ. M. V.	İk. V.	Na. V	Mf. V.V.
		D. Refik	*M. Rahmi*	*Recep*	*İsmet*

Türkiye Cümhuriyeti ile Sosyalist soviyetist Cümhuriyetleri ittihadı arasında hududun tarefeyninde bulunan meralardan her bir taraf ahalisinin istifadesine dair akt olunan mukavelename

1921 Senesi Teşrinevelinin 13 ünde aktolunan Kars Muahedenamesinin 7 inci maddesine tevfikan bir taraftan Türkiye Reiscümhuru ve diğer taraftan Soviyetist sosyalist Cümhuriyetleri itthadı merkezi icra komitası eyi komşuluk rabıtalarının takviye ve iki taraf memleketlerinin hudut mıntakaları ahalisini hududun diğer tarafındaki meralardan mutekabilen istifadelerinin teshili maksadında bulunduklarından bir mukavelename aktine karar vermişler ve bu hususta Murahhas olmak üzere:

Türkiye Cümhuriyeti

Diyarıbekir mebusu Zekâyi Bey efendi hazretleri

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde Murahhas ve büyük elçisi Mösyö Jaques Suritz

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı büyük elçilik müsteşarı Mösyö Potemkine,

Mösyö Andre Kalantadze,

Mösyö Andre İvantchenko yi

tayin eylemişlerdir.

Murahhaseyn müşarülileyhim usulüne muvafık bulunan salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra ahkâmı atiyeyi kararlaştırmışlardır

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cümhuriyeti menatıkı hududiyesi ahalisi hayvanlarını huduttan geçirmek ve diğer taraf arazisinde bulunan ve aşada irae olunan muteamil yaylak ve kişlaklardan istifade eylemek hakkını haizdirler.

Türkiye Cümhuriyetinin salifülbeyan ahalisi, Eski Batum okruğu ve eski uzurgeti, Ahıska ve Ahilkelek uyezdleri hududu idariyeleri dahilindeki mutat meralardan istifade ederler.

Gürcistan Sosyalist Sovyetist Cümhuriyetinin salifülbeyan ahalisi Türkiye arazisinde Artuvin, Kars vilâyetleri hudutları dahilindeki mutat mer'alardan istifade ederler.

Maahaza şurası mukarrerdirki, yokarıda irae olunan mer'alardan istifade hakkı tarafeyni âkıdeyinden birinin arazisinde mevcut veya vücude getirilecek olan mevakii mustahkeme etrafındaki on beş kilometroluk mıntakai memnua hududu dahilinde bulunan mer'alara asla şamil olamaz. Mevkiimüstahkeme filhal Türkiye tarafından Kars ve Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı tarafından Batum mevakiimüstahkemesidir.

İhtar: mer'alardan istifade ederler tabirinden mer'aların oraya gelen sürülerin yalnız otlatılması için istimali maksut olup işbu mer'aların ahara icari veya satmak ve diğer mahalle nakletmek üzere otlarının biçilmesi hakkını ihtiva etmez.

MADDE 2 — Mer'aları istimal musaadesi, talebin işbu mukavele ahkâmına muvafık olması şartile, işbu mer'aların bulundukları memleket memurini idaresi tarafından ita edilecektir. (Türkiyede kaza kaymakamları, Sosyalist Sovyet Cümhuriyetleri ittihadında uyezd icra komiserleri) mer'alar, işbu memurların emri üzerine müstedilere tahsis olunmuştur.

İşbu musaadenin istihsali için, tarafeyni akıdeyn alâkadar ahalisi, gelecek mevsimde mer'alardan istifadeleri hakkında isim ve şöhretlerini, talep ettikleri meranın bulunduğu mevki ve hayvanlarının cins ve adedi ile tahsis edileçk mer.anın vüs'atini mübeyyin olarak tanzım edecekleri istidanamelerini mevsimden lâakal iki hafta evel kendi memleketlerinin memurin idaresi vasıtasile veya kendi vekilleri vasıtasile diğer tarafın salâhiyettar memurlarına irsal eylemek mecburiyetindedirler.

Talep olunan merada, emr'azı sariyei hayvaniye menbai mevcut olduğu takdirde salâhiyettar memurlara muadil diğer bir mer'a tahsis edeceklerdir .

İhtar: 1 - Meraların tahsisi, atideki sıra ile icra edilecektir.

Evel emirde, her iki tarafta hattı hududa en yakın olan mutat mer'alar tahsis edilecektir.

Maamafih, muntıkai hududiyyede kâin olan ve hududun diğer tarafından gelen hayvanlar için teamülen istimal olunmiyan diğer mer'alar dahi tarafeynden her birinin memleketlerinin daha içerlerinde bulunan mutad mer'alara mukabil olarak bunlara muadil oldukları taktir olunmak şartile müttefikan tarafı diğer ahalisine tahsis edilebilir.

İkinci derecede huduttan uzak olan mutad mer'aların tahsisine mübaderet olunur. Fıkrai salife mucibince mukabillerinde müttefikan diğer mer'alar tahsis edilmiş olanlar hariç kalır.

MADDE 3 — Salâhiyettar memurlar tarafından meccanen ita olunacak müsaedename meranın kendisine tahsis edildiği şahsın ismini ve mahlasını, raiyedilecek hayvanın adet ve cinsini; mer'anın mevkiini; meranın istimali için tesviye edilecek meblağ ile mahal ve zamanı tediyesini muhtevi bulunacaktır.

MADDE 4 — İki taraf hayvanat sahiblerinin bir raiy mevsimi için tesviye edecekleri mera resmi miktarı berveçhiati tesbit edilmiştir.

I - Boynuzlu küçük hayvanat için:

a - Koyun, beş kuruşi muayenei baytariye resmi olmak üzere beher re's için onbeş kuruş

b - Keçi, üç kuruşu muayenei baytariye resmi olarak beher re's için onbeş kuruş

II - Boynuzlu büyük hayvanat için: otuz kuruşu muayenei baytariye resmi olmak üzere beher re's için elli iki kuruş,

III - Hayvanatı feresiye için: elli kuruş muayenei baytariye resmi olmak üzere beher re's için yetmiş beş kuruş. İşbu mebaliğ haricinde, hiç bir idare, belediye ve nahiye memurunun veya hiç bir hususî şahsın aynen veya nakten her hanği bir tediye talebinde bulunmağa hakkı olmiyacaktır .

Yukarıda beyan olunan muayenei baytariye rusumu, bir tarafa ait sürülerin geçit noktasına vusulünde tarafı diğer memurini tarafından istifa olunacaktır .

Mer'a resmi mıktarı balığının bakıyesi sürülerin mer'aya vusulü tarihinden itibaren iki hafta zarfında sürü sahipleri tarafından ait olduğu memurini mahalliyece irae olunan daireye ve yahut şahsa tesviye olunacaktır .

İşbu mebaliğ vakti muayyeninde tesviye olunmazsa, memurini mahalliye mre'i olan kavanine tevfikan tahsiline tevessül etmek hakkını haiz olacaktır. Şurası mukarrerdir ki, Türkiye arazisinden gelen ve Türkiyedeki mer'alarına gitmek üzere Sosyalist Sovyetist Gürcistan Cümhuriyeti arasından transit suretile mürur eden sürüler, Sovyet arazisindeki müddeti ikametlerini iki haftadan ziyade temdit etmemek kaydile Sovyet arazisine hini dühullerinde mer'a resmine tabi olmiyacaklar; ancak yukarıda tesbit oluan muayenei baytariye rüsumunu ifa edeceklerdir .

Menatıkı hududiyedeki köyler arasında alelâde vuku bulan ve meralardan istifade ile alâkadar olmiyan münakalatı yevmiyeye müteallik sair huduttan murur ve uburlar kemafissabık mer'a ve muayenei baytariye resminden müstesnadır.

thtar 1 — Yaz mevsimi tabirinden, Mayıs ayının ikinci nisfile Eylül ayının ikinci nısfı arasındaki aylar ve Kış mevsimi tabirinden Teşrinevelin ikinci nısfile, Mart nihayetine kadar olan şuhur makşuddur.

İhtar 2 — Kuzu ve oğlaklar, her bir reis için iki kuruş muayenei baytariye resminden maada mer'a resmine tabi değildirler. Danalara gelince: boynuzlu büyük hayvenlar misilli resme tabidirler. Çoban köpekleri her rusumdan müstesnadırlar.

MADDE 5 — Koyun, keçi, boynuzlu hayvanat, at ve manda sürüleri meralarına müteamil yollardan sevkolunurlar ve hududu aşada mezkûr geçit noktalarından murur ederler.

1 — Sulda-Başköy yolunda karakol harabesi cıvarında kain Kök dağ 2 - Kenarbeli-Karzah 3 - Karzamet-Tatalet 4 - Badelâ-Orçoşan 5 - Gramani-Tilil 6 - Sari-Çayir-demir kapı 7 - tibeti-Gogadeze 8 - Gonvan-merisi 9 - Zeda-Kertviz-Gorgazeti 10 - Maraditi 11 - Sarp

Gerek mer'a yolları ve gerek mer'a merhaleleri ancak idarei mahallıye ile akdemce bilitilâf tebdil olunabilir.

Evelce bir itilâf hasıl edilmeksizin sürülerin başka yollardan sevki halinde memurini memleket mutad yolları takip ettirmek için muktazi tedabiri ittihaz edebilirler .

Her iki memleket memurları, hayvanatın mururundan on gün evel haberdar edilmelidirler . Geçit noktaları işbu ihbarda mururun bidayeti olarak tayin edilen günden itibaren 14 gün muddetle açik kalacaktir . Bu muddetin inkizasından sonra geçit noktaları , karantinaya tabi hayvanattan maadasi için kapatilacaktır .

MADDE 6 — Sürülere refakat eden hayvan sahipleri ile çobanlar ve indelhace bunların aileleri, hududu geçmek hakkıni bahşeyleyen hususî pasavanları hamil bulunacaktır . Bu vesikanin nümunesi merbuttur . (Merbut 1)

MADDE 7 — Hayvanat sahipleri hududu geçen her bir sürü, kısım ve kümeler için. mutekabilen ait oldukları memurin tarafından muta vesikai hususiyeyi hamil bulunacaklardır .

İşbu şahadetnameler işaratı atiyeyi ihtiva etmelidir : Sürü sahibinin isim ve şöhreti, hayvanatın cins ve mıkdarı, sürü ile menşeinin ahvali sıhıyyesi ışbu şahadetname 28 Kânun sani 1927 tarihinde parafe edilip bu günkü tarihle imza edilen baytarî mukavelenamenin on birinci maddesine tevfikan hayvanatın ve menşeinin emrazı sariyeden masun olduğunu teyit etmelidir.

İşbu şehadetnameler kafileyi teşkil eden hayvanat eshabı tarafından sureti mahsusada mezun kılınan bir şahsın yedinde bulunacak ve gerek takip olunan yollarda ve gerek gidecekleri mer'alarda diğer taraf memurinine ibraz olunacaktır.

İşbu şehadetnameler kezalik hududun mururu esnasında hiç bir harç alınmaksızın kaytedilecektir Nümunesi merbuttur. (Merbut 2)

Marülbeyan şehadetnameyi hamil olmaksızın hududa gelecek olan sürüler sevkedildikleri memleketin arazisine kabul edilmiyeceklerdir .

MADDE 8 — Tarafı diğerin arazisindeki mer'alarda veya yollarda boynozlu büyük hayvanat arasında vebaibakarî zuhur ettiği takdirde musap oldukları zahir olacak hayvanat itlâf edilecek ve mütebakı hayvanata müteamil veba aşısı ve tecrit tedabiri tatbik olunacaktır.

Hummai kılâı, şarbon .. İlh gibi diğer emrazı sariye zuhûrunda tecrit ve tathiratı fenniye ve derileri ile beraber ecsadın ıhrak suretile iması tedabiri ve diğer müteamil tedabir tatbik olunur. Bu tedabire ait masarif hayvanatın arazisi dahilinde bulunduğu memleket tarafından icra olunur .

Hayvanatın hududu esnayı mururunda ittihaz olanacak baytarî tedabire gelince: işbu tedabir 28 Kânunsani 1927 tarihinde parafe edilüp merbutu olan protokol ile birlikte 6 Ağustos 1928 terihinde imzalanan baytarî mukavelenamede mezkûrdur .

MADDE 9 — Hayvanat eshabı ve çobanlar, muhafaza maksadıyle nisbeti atiye dahilinde âdi ateşli hazınesiz tüfek taşıyabilirler:

Küçük hayvanatın elli ilâ yüz re's için bir silâhli çoban yüz ilâ iki yüz re's için iki silâhlı çoban ve buna kıyasen her yüz re's veya kûsuratı için bir tüfek bulundurulabilir .

Boynuzlu büyük hayvanatın beher yirmi ilâ elli re'si için bir silâhlı çoban, elli ilâ yüz re's için iki silâhlı çoban ve buna kıyasen beher elli re's veya küsuratı için bir tüfek ilâve edilebilir.

Beher tüfek için fişek adedi elliyi tecavüz etmemelidir.

MADDE 10 — Kendilerine silâh taşımak hakkı bahş edilen hayvanat sahipleri ile çobanlar kendi memleketleri memurini canibinden muta merbut numuneye muvafik vesikayi hamil olmalıdırlar. (Merbut 3) işbu vesika tarafı diğerin memurini aidesine ibraz edilecektir. Aksi taktirde iade talebi hakkı olmamak üzere silâhlar musadere olunacaktır .

MADDE 11 — Gerek hayvanat, gerek hayvanatı yetiştirmeğe lâzım olan eşya yani yemek takımı her nevi âlât ve edevat mevsime mahsus kabili nakil kulübeler ve çadırlar, muhafaza ve yük hayvanatı ve tuz ile çobanın eşyasını teşkil eden elbise, ayakkabı, esliha, mualecat ve

mütenevvi âlât ve sürülere refakat eden eşhasa yalnız üç ay zarfında lüzumlu bulunan erzak ve yolda merhalelerde azamî bir ay esnasında muktezi ot gerek hayvanatın ve mevadı mezkûrenin ithalinde gerek hayvanatın ve eşya ve erzakı mezkûrenin ihracında Devlet hudutlarında bir gûna vergi ve resme tabi değildirler.

Kezalik raiy esnasında sürülere refakat eden kimseler şahsî hiç bir vergi ve resme tabi olmıyacaklardır.

MADDE 12 — Hayvan sahiplerile çobanlar, kendi memleketlerine hini avdetlerinde huduttan geçirdikleri bilcumle hayvanlarile yün, deri, yağ, peynir gibi mahsulâtı geri götürmekle mükellefdirler.

Maamafih sürünün tabii tezayüdü ile vefiyatdan ve ya çobanlar tarafından istihlâkinden mütevellit tenakusu nazarı itibare alınacaktır, Derilerin ithaline, menşeleri olan mer'a mıntâkasının sarî hayvan hastalığından ari bulunduğu usulü dairesinde sabit olduğu takdirde, müsaade edilir.

Hayvanatın mahsulâtı hini ihraçta hiç bir vergiye ve ya gümrük resmine tabi tutulmiya - caklardır.

ihtar : Hayvanatın tenakusunda, hayvan sahipleri hayvanların derilerini ve ya hayvanatın emrazı sariye neticesinde telef olduğunu müsbit şahadetnameyi hini avdetinde gümrüğe ibraza mecburdurlar .

MADDE 13 — Sürüleriyle birlikte hududu geçmiş olan bir taraf tabasından hayvanat sahipleri olan memlekete avdetlerine kadar onlarla birlikte diğer taraf arazisinde kalmağa mecburdurlar. Müstesna ahvalde, bu hayvan ashabı ve çobanlar hududun mururu hakkında mevzu kavaidi umumiyeye tevfikan hududu tekrar geçebilirler .

MADDE 14 — Her iki tarafın makamatı mahalliyesi, hayvan sahipleriyle hayvanatının menafiini kendi vatandaşlarının menafii gibi musavat üzere himaye ederler. Çobanlara gelince: Bunlar gerek intizama nazaret, gerek memurini mahalliyeye ve ya mütekabilen kendi konsolosluklarına müracaat etmek üzere bir mutemet intihap ederler . Bu ahvalde memurini mahalliye mutemede kısa müddetli hususî pasavan ita edeceklerdir .

MADDE 15 — Mer'alar Mıntakasında sarî hayvanat hastalığı zuhur eylediği taktirde mahallî memurin, hayvanat hastalığının sirayetine karşı mücadele için işbu mukavelenin sekizinci maddesinde derpiş edilen aynı tedabiri ittihaz edeceklerdir .

MADDE 16 — Bir tarafın ahalisine ait olup işbu mukavelename ahkâmı mucibince hududu geçen sürülerle eşya ve hayvanatın diğer taraf memurini canibinden, mahkemeler tarafından verilen haciz kararları müstesna olmak üzere, hiç bir bahane ile kısmen ve ya tamamen haciz veya istimval edilemez.

MADDE 17 — İşbu mukavele tasdiknamelerin teatisi tarihinden itibaren mevkii meriyete girecektir.

İşbu mukavele sür'atı mümkine ile tasdik edilecektir.

Tasdiknamelerin teatisi Ankarada icra olunacaktır.

İşbu mukavele beş sene müddetle mer'i olacaktir.

Tarafeynden biri ve ya diğeri müddetin hitamından altı ay evel mukavelenamenin infisahını tarafı diğere tebliğ etmiyecek olursa tarafeyn akıdeyinden birinin onu feshetmesi ve ya tadilini talep eylemesi gününden itibaren bir sene daha meri olacaktır.

Tasdikanlilmakaml murahhaslar işbu mukavelenameyi imza ve tahtim etmişlerdir.

Ankarada 1928 senesi Ağustosunun altıncı gününde iki nusha olarak tanzim olunmuştur.

Melfuf 1

Sürülerile birlikte giden çobanların Türkiye - Gürcistan hududunu geçmelerine mahsus pasavan

Eşkâli
İsmi ve Şöhreti
Babasının adı
Yaş
Boy
Göz
Saç
Sakal
Alâmeti farika
Tabiiyet
Gideceği mera
Hamilin refakatındaki eşhas
Ana, karı, evlenmemiş kızları ve kız kardaşları, on iki yaşına kadar oğulları

Eşkâli balada mezkûr ..... sancağının ..... kazasının ..... nahiyesinde ..... karyesi ahalisinden çoban ..... tasrih edilen noktalardan hududu geçmeğe ve beraberlerinde bulunan sürüyü Türkiyede kâin meraya sevketmeye mezundur.

İmza ve mühür

Melfuf 2

VESİKA

Hududu geçecek olan hayvanların sahiplerine ita olunur :

İsim ve Şöhreti ..... Babasının adı .....

Sürü ile sürünün geldiği mahallin ahvali sihhiyesi (Baytarî mukavelenamenin on birinci maddesine tevfikan)

Hayvanın cinsi- Koyun , Keçi, at, manda' inek, öküz ve saire

Bu vesika sancağinin ..... kazasının ..... nahiyesinin ..... karyesi ahalisinden olup bâlâda mezkûr sürünün sahibi olan ..... verilmiştir. Bu sürü çoban tarafından sevk edilerek hududu geçerek ve mutat mer'aya götürülecektir.

Bu pasavan ..... tarihine kadar muteberdir.

1929 mühür ve imza

Melfuf : 3

Mer'alara giden çobanlarla hayvanat sahiplerine ita olunan silâh taşima vesikası

EŞKÂL

Adi ve şöhreti
Babasının adi
Yaş
Boy
Göz
Saç
Sakal
Alâmeti farika
Tabiiyet
Gideceği yer
Tüfengin cins ve numarası
Fişenklerin adedi

Eşkâli bervechi bâlâ gösterilen ..... Sancaginin ..... kazasının ..... nahiyesinin ..... karyesi ahalisinden ..... yokarida mezkûr tüfengi sürüye refakat etdiği müddetçe taşımağa mezundur .

192 Mühür ve imza

Sefir Hazretleri,

Bu günki tarihle Türk ve Sovyet heyeti murahhasaları arasında imzalanan mer'alar mukavelesine atfen ve mezkûr mukavelenin tatbikatında memurini mahalliyeyi tenvir maksadile zatıâlinize aşağıdaki beyanatı teyit etmekle kesbi şeref eylerim:

I - Her iki memleket hayvanat eshabının Kars Muahedesi ve salifüzzikir mer'alar mukavelesi mucibince hakkı istifadesi bulunan mütekabil müteamil mer'alar zirdekilerdir :

a - Türkiye arazisi üzerinde :

Ak - baba, Kısır - dağ, Çatakef, Kaserit, Gök - dağ, (Çaldır) , Bülbülan, Yasemal, Telil, Germani, Cin - dağ, (Ay - deresi) , Gomvan (Merisi), Tbeti Gogadze, Kar - Çıhal .

b - Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetler ittihadı Arazisinde: Ahaldaba, Cinal, (Ciroh) , Kara - Şalvar, Gonya, Çürük, - su (Çoroh) Çakvistavi, Uzurgeti (Uzurgetinin şimal ve şimali garbisinde Kara denize kadar) .

2 - Birinci fıkrada mezkûr memurları bu güne kadar muntazaman ve bermutat istimal eden yerli sürülerin ihtiyacatı izrar ve tahdit edilmiyecektir.

3 - Elyevm kâmilen yerli sürüler tarafından istimal edildiği cihetle Gürcü hayvan sahiplerine tahsis edilmiyecek olan alagöz mer'ası yerine hududa yakın ve istimali mutat olmayan diğer bir mer'a verilecektir.

4 - Tarafeyni âkideyn iki taraf hayvanatı eshabının menfeatı ve tedabiri sıhhiye ve bytariyenin tatbikatını tahsil için uzakta bulunan mer'aların hududa daha yakın olanlarla , mer'alar mukavelenamesinin ikinci maddesinin ihtarı mucibince mübadelesini pek ziyade şayanı arzu telâkkı ettiklerinden her iki taraf şimdiden bu mübadelenin tahakkuku ameliyesini taahhüt eylemişlerdir. Şurası da mukarrerdir ki mukavelenin ikinci maddesinin ihtarı mucibince mubadele olunan her mutat mer'a bir daha talep olunamiyacaktır.

5 - Sovyet heyeti murahhasası Kabak-tepe mer'ası hakkındaki talebini geri aldığından mezkûr mer'a Türk arazisinde Sovyet hayvanat sahiplerine gösterilecek mer'alara dahil değildir.

Vekil Beyfendi.

Bu günkü tarihle Sovyet ve Türk heyeti murahhasaları arasında imzalanan Mer'alar mukavelesine atfen ve mezkûr mukavelenin tatbikatında memurini mahalliyeyi tenvir maksadile zatı âlinize aşağıdaki beyanatı teyit etmekle kesbi şeref ederim :

1 - Her iki memleket hayvanatı eshabının Kars muahedesi ve salifüzzikir Mer'alar mukavelesi mucibince hakkı istifadesi bulunan mütekabil müteamil Mer'alar zirdekilerdir.

A - Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetler ittihadı arazisinde: Ahaldaba, Cinal (Ciroh), Kara-Şalvar, Konya, Çürük-Su (Çoroh), Çakvistavi, Uzurgeti (Uzurgetinin şimal ve şimali garbisinde Kara denize kadar).

B - Türkiye arazisi üzerinde :

Ak-baba, Kısır-dağ, Çatakef, Kaserit, Gök-dağ, (Çaldır), Bülbülân, Vasemâl, Tlil, Geamani, Cin-dağ, (Ay-deresi), Gomvâl, (Merisi), Tbeti, Gogadze, Kar-cihal.

2 - Birinci fıkrada mezkûr mer'aları bu güne kadar muntazaman ve bermutat istimal eden yerli sürüleri ihtiyacatı izrar ve tahtit edilmiyecektir.

3 - Elyevm kâmilen yerli sürüler tarafından istimal edildiği cihetle Gürcü hayvan sahiplerine tahsis edilemiyecek olan Alagöz mer'ası yerine hududa yakın ve istimali mutat olmıyan dğier bir mer'a verilecektir.

4 - Tarafeyni âkideyn iki taraf hayvanatı eshabının menfeatı ve tedabiri sıhhıye ve baytariyenin tatbikatını teshil için uzakta bulunan mer'aların hududa daha yakın olanlarla, mer'alar mukavelesinin ikinci maddesinin ihtarı mucibince mübadelesini pek ziyade şayanı arzu telâkki ettiklerinden her iki taraf şimdiden bu mübadelenin tahakkuku ameliyesini taahhüt eylemişlerdir. Şurası da mukarrerdir ki mukavelenin ikinci maddesinin ihtarı mucibince mübadele olunan her mutat mer'a bir daha talep olunamiyacaktır.

5 - Sovyet heyeti murahhasası Kaba-tepe mer'ası hakkındaki talebini geri aldığından mezkûr mer'a Türk arazisinde Sovyet hayvanat sahiplerine gösterilecek mer'alara dahil değildir.

İmza: *Z. Suritz*

Kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyeti ittihadı beyninde 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada akt ve imza olunan huduttan mürur ve ubur mukavelenamesiyle mezkûr mukavelenamenin bazı noktalarını tasrihen tarihi mezkûrde Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili Beyefendiyle Sosyalist Şuralar ittihadı fevkalâde murahhas ve büyük elçisi arasında taati olunan 45364 - 45 ve 201 numaralı notalar tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'i olacaktır.

MADDE 3 — İşbu kanunun ahkâmının icrasına Hariciye ve Dahiliye Vekilleri memurdur. 9 / 1 / 1928

Ha. V.	Da. V.	M. M. V.	Ad. V.	Bş. V.
Dr. Tevfik Rüştü	*Ş. Kaya*	*M. Abdülhalik*	*M. Esat*	*İsmet*
S. İ. M. V.	İk. V.	Na. V.	Mf. V.V.	Ma. V.
Dr. Refik	*M. Rahmi*	*Recep*	*İsmet*	*Ş. Saraç oğlu*

Hudut mıntakasi ahalisinin Türkiye - Soviyet hududundan mürur - larına dair Türkiye Cümhuriyeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasında

MUKAVELENAME

12 teşrinevel 1921 tarihinde akt olunan Kars muahedenamesinin yedinci maddesine tevfikan bir taraftan Türkiye Cümhuriyeti reisi diğer taraftan Sosyalist şuralar Cumhuriyetleri ittihadı merkezî icra komitasi,iyi komşuluk rabıtalarının tesisi ve Türkiye Cümhuriyeti ile Sovyetist Sosyalist Cümhuriyeti mıntakai hududiye ahalisinin iktisadi münasebatlarinin teshili arzusünda bulunduklarından hududun sureti müruru hakkında bir mukavele aktine karar vermişler ve bu bapta murahhasları olmak üzere :

Türkiye Cümhuriyeti

Diyaribekir mebusu Zekâyi Beyefendi hazretlerini

Sosyalist Şuralar Cümuriyetleri itthadı

Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadının fevkalâde murahhas ve büyük elçisi Mösyö Jakpues Souritzi

Sosyalist Şuralar Cühuriyetleri itthadı Büyük elçiliği Müsteşarı Mösyö Vladmir Potemkine

Andre İvantchenko

Andre Kalandadze yi

tayin eylemişlerdir .

Murahhasını müşarünileyhim bu hususta usulüne muvafık ve muteber görülen selâhiyetna - melerinin taatiden sonra ahkâmı atiyeyi kararlaştirmişlardir .

MADDE 1 — Hududun her iki tarafında 10 Kilo metroluk mesafede ve Kürcistan Sosyalist Şuralar Cümhuriyeti menatıkı hududiye ahalisi Türkiye Cümhuriyeti ve Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasındaki Devlet hududunu kavaidi atiyeye müsteniden murur hakkını haizdirler.

MADDE 2 — Birinci maddede mezkûr eşhas, hududu Türkiye cihetinden Sarp, Maraditi Badela ve Kenar bel ve Soviyet ciheteden. Sarp, Maraditi, Orcorani, Karzahda kâin hudut noktalarından gecmek hakkını haizdirler.

Bu maddelerde mezkûr noktaların yerine iş bu mukavelenamenin müddeti meriyeti zarfında diğer noktaların ikamesi Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekâleti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı halk Hariciye komiserliğinin itilâfile icra olunur.

MADDE 3 — Mıntakai hududiye ahalisinin

a - Ziraat, İnşaat ve sair işler,

b - Kayıbolan hayvanatın ve ya çalınan emvalin memurini mahalliyenin muaventile taharrisi

c - Muaveneti sıhiye icrası ve doktorlara müracaat.

d - Ticaret muahedesi dairesinde ticaret.

e - Ailevi sebepler.

f - Âfât zuhurunda muavenet ifası (Yangın, nehirlerin taşması)

Maksadile hududu mururlarına müsaade olunur.

MADDE 4 — Hududun mururuna ancak güneşin doğmasından batmasına kadar musaade olunur, Hududun gece esnasında da mururuna istisnaen atideki ahvalden dolayi musaade olunur.

A) yangın zuhurunda itfaiye heyetinin mururuna musaade olunur .

B) Mustacel muaveneti tıbbiye icaP ettiği takdirde heyeti tıbbiye ile hastnın yakın akrabasının mururuna musaade olunur .

MADDE 5 — Hudut Türkiye Cümhuriyetinde Nahiye, kaza, Vilâyetler ve Gürcistan sosyalist

şuralar Cümhuriyetinde Distirik memurini tarafından usulen ita edilmiş olan bir pasavanın ibrazile murur edilir. Mezkûr pasavanlar, ita olundukları tarihten itibaren on beş günlük bir muddet için muteberdir. Pasavanın hamili işbu pasaanin muddeti hitamında tekrar hududu murur ettigi takdirde, memurini mahalliye memleketine avdet etmek üzere ona kâfi bir muddet vereceklerdir. Eğer bu temdidi müddetin hitamında dahi hududu geçmediği takdirde memurini mahalliye, müsadei matlube istihsal etmeksizin memlekete duhul ve ikamet hususundaki kavanini mahalliye ahkâmını onun hahkında tatbik edebileceklerdir.

Muddetin mururunda, hududu geçen şahsın daimî ikametigkâhının bulunduğu memlekette mer'i kavaide tevfikan ita olunan bir hüviyyet varakasını pasavanla beraber ibrazı mecburidir.

İhtar: 1 - Tarafeyni akıdeyn, hudutta pasavan ita edecek eşhas ve devairi idariyenin listesini mezkûr eşhas ve idarelerin pasavan itası hususundaki selâhiyetlerinin hududun hangi kısmına şamil olduğunun tasrih ile mütekabilen yekdigerine tebliğ edeceklerdir.

İhtar 2 - İşbu pasavanlarla, komşu Devletin arazisine geçen eşhas pasavanlarının memurini mahalliyeye kaydettirmeğe mecburdurlar.

MADDE 6 — Hududu mürur eden eşhas, diğer tarafın arazisinde ancak hudut mıntakasının on kilometro derinliğinde bir mesafede serbestce dolaşa bileceklerdir. İşbu mukavename ile tesbit edilen usul dairesinde hududun mururuna ancak ayda bir dafa musaade olunur.

İhtar: Ayda bir dafadan ziyade hududu geçmeğe musaade itası, ancak ziraat işleri için hududun diğer tarafına giden eşhas hakkında kabul edile bilir. Diğer müstesna ahvalde ayda bir defadan ziyade murur musaadesi iki memleket hudut memurlarının mutekabil muvafakatile verilebilir.

MADDE 7 — Pasavanlar, bilâ resim yapılacak olan kayt ve yoklama muamelatından maada, hiç bir muameleye tabi olmıyacaklardır.

MADDE 8 — İşbu mukavele name ile tesbit olunan usul dairesinde hududu geçmek hakkını haiz bulunmiyanlar şunlardır:

A) pasavanlarını diğer eşhasa vermekle ittiham edilen eşhas ile kendilerine ait olmıyan pasavanları istimal eden eşhas,

B) Diğer taraf makamatı canibinden kendilerine pasavan verilmemesi talep olunan eşhas,

C) Memleketeynden biri veya diğerinin kanunları mucibince, kaçakcılık, hududu bilâ musaade mururu veya eşkiyalık sebeplerile tecziye edilmiş olan eşhas,

D) Ciheti adliyece muttehem ve maznun olan eşhas.

MADDE 9 — Hududu geçen eşhas tarafından kısa bir müddet ikamet için lûzumu olan ve birlikte götürülen elbise,çamaşır ve işçiliğe ve sanata ait âlât ve edevat gibi eşyayı müstamele ve evelce kullanılmış olan mevad ve maksadı murura tekabül eden mıktarda ziraat hayvanatı ve takımları ve şahis başına 10 kiloyu tecavüz etmiyen menkûlât hiç bir verğiye ve resme tabi tutulmiyacaktır.

MADDE 10 — Tarafeyni âkıdeyinden her biri, her hanği bir eşyanın ithal ve ihracı hakkındaki memnuiyet ve tahdidata müteammil olarak vaz eylemiş olduğu nizamatı tatbik hakkını muhafaza eder.

MADDE 11 — Hududu murur eden eşhas, memleketlerine hini avdetlerinde, ancak hududu geçtikleri zaman hamil bulundukları eşyalarını birlikte götürebilirler. Götürmek istedikleri diğer eşya ve mevaddı ticriye Gümrük nizamatı umumiyesine tabi olacaktır.

MADDE 12 — Tarafeyni akıdeyinden her biri, diğer tarafın mıntıkai hududiyeşi emrazı sariye tehlikesine maruz olduğu anlaşıldığı taktirde bu hususta mevcet bilumum nizamatı tatbik hakkını haizdir.

MADDE 13 — Hayvan sürülerine refakat eden eşhasın müruru mer'a mukavelesiyle tayin

edilmiş olduğundan işbu mukavele bunların müruruna şamil değildir.

MADDE 14 — Hudut üzerinde 3 kilo metro mesafe dahilinde bulunan ve menatıkı hududiye ahalisine ait olan araziden istifadeyi teshil maksadiyle, bir sene muteber olmak üzere pasavan verilecektir. İşbu pasavanlar, mütekabil hudut memurini mahalliyesi tarafından bir kerre ve bilâhare kayt ve vize edilecektir ..

İşbu madde mucibince hududu mürur edecek eşhasa hemcivar Devletin, altıncı maddede mezkûr arazisi dahilinde serbestii seyahat hakkındaki nizamat tatbik olunacaktır .

Daimî pasavanlarda hududun hini mururunda beşinci maddede zikr olunan hüviyet varakasının ibrazi mecburidir .

MADDE 15 — Beşinci ve on dördüncü maddelerde mezkûr olan pasavaneler, Türk ve Gürcü Rus lisanlariyle aşadaki şekilde yazilir :

Pasavan : I

Yalnız onbeş gün için muteberdir. (madde - 5)

EŞKÂLİ

İsim ve şöhreti
Pederinin ismi
Yaşı
Boyu
Güz
Saç
Sakal
Alâmeti mahsusa
Tabiiyeti

Hüviyet varakasının zikri, gideceği yer ve maksadı mururu pasavan hamiline refakat eden eşhas (Valid, zevce, muteehhil olmyan kızı ve kız kardaşı, 12 yaşından ufak olan erkek çocukları ..... Distirik veya Kazası ..... köyü ahalisinden olup balâda eşkâli gösterilen ..... ın hududu mürur etmesine musaade edilmiştir.

İsbu pasavan 15 gün için muteberdir.

162 ..... H .....

İmza ve mühür

Pasavan : II

Bir sene müddetle muteberdir (madde - 14)

İsim ve Şöhreti
Pederinin ismi
Yaşı
Boy
Göz
Saç
Sakal
Alâmeti mahsusa
Tabiiyeti

Tarla ile hudut arasındaki mesafe, hüviyet varakasının zikri.

Hamile refakat eden eşhas (Valide , zevce, ve muteehhil olmiyan kızı ve kız kardaşi, 12 yaşından ufak olan erkek çocukları) ..... Kazası veya Distirik ..... nahiyesi .....

Röyü ahalisinden olup Köyünde arazisi bulunan eşkâli balâda muharrer ın mezkûr arazide çalişmiya gitmek üzere hududu murur etmesine musaade edilmiştir.

1 - Çift hayvanatı, araba, alât ve edevat , mekûlât, tohumluk ve bu hususta lâzım olan her şey'i götürmege

2 - İdrak ettiği mahsulâtı hanesine nakle

3 - Ledelicap geceyi tarlasında geçirmeğe hakkı vardır

4 - İşbu pasavan bir sene için muteber olup yalnız bir defaya mahsus olmak üzere memurini mahalliyeye ibraz edilmek icap eder

192

mühür ve imza

MADDE 16 — İşbu mukavelename tasdiknamelerin taatisi tarihinden itibaren meriyülicra olacaktır,

Mezkûr mukavelename mümkün olduğu kadar surâtle tasdik edilecektir.

Tasdiknameler Ankarada taati edilecektir.

İşbu mukavelenamenin müddeti 5 senedir.

İşbu mukavelename tarafeyni âkideyinden biri canibinden, müddetin hitamından altı ay evel fesh ve tadili talep edilmediği takdirde tarafeyni âkideyinden birinin fesh veya tadilini talep eylediği günden itibaren bir sene daha mevkıi meriyette kalacaktır.

Tasdikan lilmekal murahhaslar işbu mukavelenameyi imza ve tahtim etmişlerdir.

Ankarada: 6 Ağustos 1928 tarihinde iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

İmzalar

Ankara: 6 Ağustos 1928

№ : 45364,45

Sefir Hazretleri ,

Türkiye ve Sovyet hey'eti Murahhasaları beyninde bugün imza edilen hududdan mürura dair mukavelenameye atfen beyanatı atiyeyi te'yit ile kesbi şeref eylerim .

Elyevm mevcut olan teamüle göre mevzubahs mukavelenamenin beşinci maddesinde mezkûr kanunî müddetlerin inkızasından sonra Memleketlerine avdet etmiyen Sovyet vatandaşları hakkında Türk memurlari aşağıdaki ahval müstesna olmak üzere, yalnız hudut haricine ihraç muamelesini tatbik edeceklerdir .

1 - Mevzubahs kimse aynı bir cürüm için evelce hudut haricine çıkarılmış ise , 2 - Hudut haricine çıkarılmasına karar verilen kimse bu karara muhalefet eder veya bu karardan kaçınırsa, 3 - Bu cürümler müctemian ika, edilmiş olursa, İşbu halde Türk memurları salifüzzikir mukavelenamenin beşinci maddesinde musarrah cezaları tatbik edeceklerdir .

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim .

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde Murahhas ve Büyük Elçisi
Mösyö J. Souritze

Hariciye Vekili
Dr. Tevfik Rüştü

№: 201 Ankara: 6 Ağustos 1928

Vekil Beyefendi Hazretleri,

Sovyet ve Türk hey'eti murahhasaları beyninde bugün imza edilen huduttan mürura dair mukavelenameye atfen beyanatı atiyeyi te'yit ile kesbi şeref eylerim.

Elyevm mevcut olan teamüle göre mevzubahs mukavelenamenin beşinci maddesinde mezkûr kanuni müddetlerin inkızasından sonra memleketlerine avdet etmeyen Türk vatandaşları hakkında Sovyet memurları aşağıdaki ahval müstesna olmak üzere, yalnız hudut haricine ihraç muamelesini tatbik edeceklerdir.

1- Mevzubahs kimse ayni bir cürüm için evelce hudut haricine çıkarılmış ise, 2- Hudut haricine çikarılmasına karar verilen kimse bu karara muhalefet eder veya bu karardan kaçınırsa, 3- bu cürümler müçtemian ika edilmiş olursa işbu üç halde Sovyet memurları salifülzzikir mukavelenamenin beşinci maddesinde musarrah cezaları tatbik edeceklerdir.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim efendim.

Soviyetist Sosyalist Cümhuriyetleri
ittihadı fevkalâde Murahhas ve
Büyük Elçisi
J. Souritz

Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili
Beyefendi Hazretlerine

Kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti hükûmeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasında Batumda 28 Kânunsani 1927 tarihinde parafe edilip, 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imzalanan Baytarî mukavelename ile işbu mukavelenameye merbut iki protokol ve melfufları ve bu mukavelenamenin imzalandığını mübeyyin tarihi mezburda tanzim edilen imza protokolu tasdik edilmiştir .

MADDE 2 — İşbu mukavelename tarihi neşrinden itibaren mer'idir .

MADDE 3 — İşbu mukavelenamenin ahkâmını icraya, Dahiliye, Maliye, Hariciye, İktisat ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletleri memurdur . 9 / 1 / 1929

Ha. V.	Da. V.	M. M. V.	Ad. V.	Bş. V.
Dr. Tevfik Rüştü	*Ş. Kaya*	*M. Abdülhalik*	*Mahmut Esat*	*İsmet*
S. İ. M. V.	İk. V.	Na. V.	Mf. V.	Ma. V.
Dr. Refik	*M. Rahmi*	*Recep*	*İsmet*	*Ş. Sarac oğlu*

Türkiye ve Gürcistan soviyetist Sosyalist Cümhuriyeti hudutlarının sarî hayvan hastalıklarının istilâsına karşı usulü muhafazası hakkında Türkiye Cümhuriyeti ile Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı arasında münakit mukavelename

Karsta 13 Teşrinievel 1921 sarihinde imzalanan muahede ile Ankarade 6 Ağustos 1928 tarihinde imzalanan mer'alar mukavelenamesi mucibince bir taraftan Türkiye Cümhuriyeti ve diğer taraftan Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı Batumda 28 Kânunsani 1927 tarihinde parafe edilmiş olan baytarî mukavelenameyi imza etmeğe karar vererek bu maksatla :

Türkiye Cümhuriyeti: Diyaribekir mebusu Zekâyi Beyefendi Hazretlerini ve

Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı Sosyalist Şuralar Cümhuriyetleri ittihadı Büyük Elçiliği Müsteşarı Möşyö Potemkini Murahhas tayin eylemişlerdir.

Murahhaseyni müşarünileyhin usulune muvafık buldukları salâhiyetnamelerini teaati eyledikten sonra metni atide münderiç bulunan mezkûr mukavelenameyi imza eylemişlerdir.

A) HUDUT MINTIKASINDA MÜRAKABEİ BAYTARİYE TEŞKİLÂTI

MADDE 1 — Sureti mahsusada mürakabei baytariyeye tabi hudut mıntakası Türkiye - Gürçistan hudutlarından on beş kilometroya kadar uzak olan mahallerdir.

MADDE 2 — Tarafeyni akıdeynden her birisi salifûzzikir hudut mıntakasında mürakabe ve karantina mahalli olmak üzere 4 daimî baytarî nokta ihdas edecektir.

1) Kenarbelkarzak, 2) badela, orcoşan (Vale) 3) sarı çayir , Demir kapı 4) Marabiti.

Hayvanatın mer'aya mururu müddetince vebayi bakarinin mevcudiyeti halinde vilâyatı (Distirik) mütecavirede mürakaba mıntıkası muvakkat geçit nokalariyle takviye edilir.

1) Gramani - Tlil . 2) Tibeti - Gogaze . 3) Gomvan - Meris .4) zeda kertevis - Gogarzeti. 5) sarp.

İhtar :

Sarp mevkiinden hayvanatın muzrur ve ubruna, bütün muamelâtı sihhiyei baytariye ifa edilmiş olmak şartile, daima müsaade olunur.

MADDE 3 — Her noktada murakabe baytariye teşkilâtı bervechi atidir :

Bir tabip baytar, bir muavin baytar, mevsime ve mürur noktalarının adedine ve hayvan yetiştirmek şeraitine muvafık adette olmak üzere daimî ve ya muvakkat baytar milisi ajanları veya hudut baytari gardiyanları,

B) Hudut mıntakasında hayvanatın kaydi :

MADDE 4 — Hudut mıntakasının 15 kilometro sahasında bulunan butun hayvanat aleddevam kayda tabi tutulacak ve damğalanacaktır.

Kayit defteri (nümune № 1)

Boynuzlu Büyük hayvanatta sicak tamga sagrının sağ tarafına ve boynuzlu küçük hayvanatın kulaklarına vazolunur.

MADDE 5 — Hayvanatın muamelei kaydiyesi usulünün tatbiki için hayvan sahiplerinin her biri matbu bir cüzdanı hamil olması iktiza eder. (Nümune: №2)

MADDE 6 — Cüzdanların teslimile birlikte her köy ve mer'a mahalli için umumî bir liste tanzim olunur. Bu liste Hükûmeti mahalliyeye tevdi olunup ileride yapılacak kayitler için muhafaza olunur.

Listeler ve cüzdanlar hayvanatın muayene ve kontrolu zamaninda baytarlara ibraz olunacakdır.

MADDE 7 — Hayvanatın adedinde vukua gelen her tebeddülde (satış, mubayaa, tevellüdat, V. S) hayvan sahibi keyfiyeti üç gün zarfında lâzım gelen kayitleri icra etmek üzere Hükûmeti mahalliyeye bildirmeğe mecburdur. Telef vukuunda da hayvan sahipleri ayni maksadla derhal Hükûmeti mahalliyeyi haberdar eyleyeceklerdir.

MADDE 8 — Hayvan sahiplerinin elindeki cüzdanda mukayyet olmiyan ve damgalanmamış bulunan veyahut fazla görülen hayvanat şüpheli adolunup haklarında geldikleri mahalden alınacak malumata göre muamele ifasi için baytarın nezareti altına vazolunur.

Keza cüzdanda mvkayyet hayvanatın adedinde noksan zuhuru halinde dahi hayvanat baytar nazareti altina vazolunup yapılacak tahkikatın neticesine göre mnamele olunacakdır.

Vebai bakariden şüphe husulünde büyük hayvanat için karantina müddeti yirmi bir gündür.

MADDE 9 — Hayvanat sahibi elindeki cüzdanın ziyaı halinde altıncı maddede zikrolunan listelere göre hayvanatın miktarı hakikisı tahkik olunarak yeni bir cüzdan almak üzere üç gün

zarfinda hudut noktası baytarını haberdar etmeğe mecburdur .

C) Rayolunmak üzere sevkolunacak hayvanatın hududlardan mururu.

MADDE 10 Mer'alara ğeçecek hayvanat, sahibinin istidasi üzerine, hareketlerinden 21 gün evel hukûmeti mahalliye tarafından kaydolunacaklardir . İstidada berveçhi ati nokat zikr olunacaktir .

a - Hayvan sahıbinin ismi, şöhret ve mahalli ikameti .

b - nevi ve cinsi

c - Her cins hayvanatın adedi

d - katyit esnasında hayvanatın bnlundukları mahal

e - gideceği nahiye ve mera

f - Hayvanatın gideceği mer'aya kadar takip edecekleri güzerkâh

g - Hayvanatıu gidecegi memlekete girmek içiu murur edecegi geçit noktasının ismi

Hayvan sahibinin bu stidası hukûmatıi mahalliyece kayd olunup buna dair kuyudata geçi - rilmek üzere derhal mahallii baytarına irsal olunur .

Hukûmet baytarı istidayi aldikdan sonra hayvanatın kâffesinin emrazı sariyeden ve esbabi sirayetten masun olduğuna emin olmak üzere muayene edecektir.

MADDE 11 — Bu muayeneyi muteakip baytar hayvan sahiblerinin istidasina ve köy kay - dına hayvanatın emrazı sariyeden salim ve menşeinin 60 gündenberi vebai bakariden (boynuzlu büyük hayvanat için) ve cedriden (agnam için) masun olduğunu ve mahalli mezkûrda muayyen olunan hayvanata kabili sirayet sair emrazı sariyenin mevcut bulunmadığını kayt ve mutaleasını beyan eder.

MADDE 12 — Baytar şahadetnamesi işbu mukavelenameve merbut numune mucibince tanzîm edilecek ve muayne baytariyeyi müteakip ve hayvanatın yola çıkarılmasında azamî 3 gün evel verilecektir. bu şahadetnamenin hükmü ancak 8 gün olup yalnız hükûmet baytarı tarafından yeni bir muayenei baytariyeyi müteakip aynı müddetle temdit edilebilir. (Nümune 3)

MAADDE 13 — Hayvanrtın yolpa mahalli baytarın müsadesi olmaksızın iki günden fazla tevekkufları memnudur.

MADDE 14 — Meraya giren hayaanatın yolda adetlerini tededdülü halında hayvan sahibi mahalli hükûmetlerini haberdar etmeğe mecburdur. hükûmeti mahalliye dahi işbu tebed- dülün espabını mahallinde tahkik ve neticei tahkikatı şehedatnameye kayt etmek üzere baytara derhal malumat verir.

MADDE 15 — Geçit mahalline vasıl olan hayvanatın adedi baytar şahadetnamesinde gösterilen miktara tevafuk etmezse hayvanat 8inci madde mucibince muameleye tabi tutulur.

MADDE 16 — Huduttan geçen bütün hayvanat Türkiye ye Gürcistan baytar memurları tarafından şahadetnamelerine göre birlikte muayene ve kontrol edilecektir.

MADDE 17 — Geçit muayene mevkilerinde vebai bakarî zuhuru sabit oldukta hayvanat bervechi ati muameleye tabi tutulur.

1 - Derecei hararetin 39,7 fevkinde olan hayvanat yahut vebai bakarinin diğer ârazinin riae edenler itlaf edilüp ciltleri parçalanarak defın ve bulundukları mahal tarifatı sıhhiyei baytariye dairesinde dezenfekte edilir.

2 - Hararetleri 39,8 dizyemin tahtında bulunalar yalnız vebaibakari serumile telkih edilerek hastalıktan muafiyetleri temin edilir.

3 - telkih edilmiş olan hayvanat hudut baytarı tarafından 21 gün kontorola tabidirler.

Serum telkihatına ragmen bilahere 39,8 fevkinda derecei hararet irae edenler hasta itibar olunup itlaf edilirler.

4 - Karantinaya tabi olan hayvanat 20 inci güne doğru ikinci bir defa daha vebai bakari serumu zerkiyatına tabi tutulur.

5 . En son hastalık vakasından 30 gün sonra karantine refolunup sürünün mururuna musaade edilir.

MADDE 18 — Mer'alardan avdette dahil hayvanların azimetleri esnasında yapılan bütün tedabiri sıhhiyei baytariye tatbik olunmak muktazidir.

D — TİCARET VE KASAPLIK HAYVANLARININ HUDUTTAN İMRARI VE HAM MEVADI HAYVANİYENİN (Cilt, KIL, BOYNUZ VE S) NAKLİ

MADDE 19 — Kasaplık ve ticaret hayvanları münhasıran ikinci maddede gösterilen sabit mahallerden imrar edilir.

Boynuzlu büyük hayvanat menşeinde sıcak damga ile damgalanacaktır.

Hayvan sahiplerinin bir sıhhî ve baytarî şahadetnameyi hamil olmaları muktazi olup bu şahadetnamelerde hayvanatın emrazı sariyeden salim ve menşeinin 60 gündenberi vebai-bakariden (buynuzlu büyük hayvanat için) ve cedriden (agnam için) masun olduğu ve mahalli mezkûrda nakl olunan bir cins veya her cins hayvanata kabili sirayet hiç bir nevi emrazı sariye mevcut olmadığı tasrih edilir.

Balâdeki zikr edilen vesaik ibraz edilmedikce hudutlarda hayvanatın geçirilmesine müsaade edilmiyecektir.

MADDE 20 — Geçit noktasında lâakal 40 kilometro mesafede vebai bakarinin mevcudiyeti halinde bu nokta, işbu 40kilometroluk mıntaka dahilinde hastalığın tamamile intifaına kadar, boynuzlu büyük hayvanatın imrarına karşı set edilir. Boynuzlu küçük hayvanatın ise ancak bulâşık mevkilerden ihracı memnudur.

MADDE 21 — Boynuzlu büyük ve küçük hayvanat sürülerinin, domuz, deve, at ve sair hayvanatı zülhafirenin mururundan hudut baytarını haberdar edebilmek maksadile hayvan sahipleri gümrük mevkiine lâakal 3 gün evel malumat vermege mecburdur.

MADDE 22 — Hayvan sahibi usulü dairesinde tanzim edilmiş vesaıkı hamil olmadığı veyahut baytar tabip tarafından hayvanatta bir marazı sari alâimi görüldüğü takdirde Hükûmet hududunu geçmeden evel karantina altına alınacaktır . Büyük hayvanlar için karantina müddeti 21 koyun ve geçiler için 7 gündür .

MADDE 23 — Hududu geçen hayvanat arasında emrazı sariye ârazı görülür ise imrarları men edilir. Hastalık vebai bakari olduğu takdirde hayvanlar hakkında 17 inci madde mucibince icrai muamele olunacaktır.

MADDE 24 — Karantina altına alınması icap eden büyük baş hayvanat karantina altına alınmalarını müteakip kızgın damga ile damgalanırlar .

MADDE 25 — Ham mevadı hayvaniyenin karadan nakli münhasıran hayvanların mururuna tahsis olunmuş daimî mahallerden icra olunur . (İkinci madde) , Ancak hayvan sahipleri, işbumevadın menşeinde baytarî ahvali sıhhiyenin eyi olduğuna ve mezkûr mahallerde emrazı sariye bulunmadığına dair şahadetnameyi irae etmek mecburiyetindedir .

Hayvan eti nakliyatı memnudur (Numüne № 4)

MADDE 26 — Ham mevadı hayvaniye ancak atideki veçhile ambalaj yapıldığı takdirde nakliçin kabul olunabilir.

Domuz yağı - Sepetlerde, Fuçularda, Sandıklarda .

Barsaklar - işlenmiş, kurutulmuş veyahut tuzlanmış olduğu halde Sandıklara veya Fuçulara sıralanup eyice kapadılmış olacaktır .

Kıllar - Domuz kılı, Saç, kemik, boynuz ve tırnaklar çuvallarda, Sandık veya fuçular içinde Boynuzlu büyük hayvanatın derileri tamamen kuru olduğu takdirde kabul olunabilir.

MADDE 27 — Muayenei baytariye neticesinde 26 ıncı maddede tarif edilen şerait dairesinde anbalaji yapılmış olduğu tebeyyün eden ham mevadı hayvaniyenin imrarlarına müsaade edilecek ve bunlar baytar memurluğunun damgasını hamil olacaklardır .

E - Gürcistan ve Türkiye Baytarlarının münasebatı mütekabilesi :

MADDE 28 — Hududa en yakın distirik (vilâyet) lerde emrazı sariye zuhnru halinde tarafeyni âkıdeyn baytarları hudut müessesatı vasıtasile yekdigerine serian malûmat verecekler ve bu hastalığın esbabı sirayeti ve marazın menşe ve mahiyeti hakkındaki malûmatı da ilâve edeceklerdir.

MADDE 29 — Tarafeyni âkıdeyn baytarları balâda mezkûr müessesat zuhuru hakkında işidilen şayialar ile malûmatı ve hastalığın halk tarafından ketm ve ihfasını mütekabilen yekdigerine ihbar edeceklerdir .

MADDE 30 — Vebai bakarî zuhuru halinde tarafeyni âkıdeyinden birisinin baytarî idaresi mütekabil taraf idarei baytariyesinin muavenetini talep edebilir. Bu talep ancak salâhiyettar hudut memurininin muvafakatile icra olunur .

MADDE 31 — Türkiye Cümhuriyetile Gürcistan Cümhuriyetinin hem hudut bulunan vilâyetlerinide baytarî şubeleri âmirleri ayda iki defa emrazı sariyei hayvaniye hakkında yekdigerin malûmat ita ederler .

F — KAVAİDİ UMUMİYE

MADDE 32 — Kaçak olduğu tebeyyün eden hayvanat derhal hudut zabıtasına teslim edilüp her memleketin kendi kavanininde musarrah ahkâmı dairesinde tedabir ve muamelâtı lâzıme icrası için gümrük devairine sevk olunur

MADDE 33 — Mer'aya geçecek hayvanat için lâzım olan cüzdanlar ve şahadetnamelerin ve işbu evrak üzerine yazılan meşruhatın Konsoloslar tarafından vizesi icap etmez. İşbu vesaik her turlu resimden muaftır .

MADDE 34 — Karantinaya vaz edilmiş olan hayvanatın iaşesi sahibine ve sair bilcümle karantina masrafı hukûmete aittir.

MADDE 35 — Hudut geçit noktalarında muayenenin gün ve saati gümrük nizamatına tevfikan tesbit edilir.

Mahallî hudut memurları muayene saatlarını yekdiğerine mutekabilen bildirirler.

MADDE 36 — İşbu mukavelename tarihi imzadan itibaren sur'ati mümküne ile tasdik ve Ankarada taati olunacak ve tasdiknamelerin taatisi tarihinden itibaren mevkii meriyete girecektir.

İşbu mukavelename Beş sene için muteberdir.

İşbu mukavelename 6 Ağustos 1928 tarihinde Ankarada imza edilmiş olan mer'alar mukavelenamesinin tabi olduğu ayni ahkâma tabi olacak ve mezkûr mukavelenamenin tarafeyni âkıdeyin hükûmetleri tarafından fesh edildiği takdirde hükümden sakıt olacaktır.

Tasdikanlilmakal tarafeyn murahhasları işbu mukavelenameyi imza ve mühürlerile tahtim eylemişlerdir.

6 Ağustos 1928 tarihinde Ankara da iki nusha olarak tanzim edilmiştir.

İmzalar; *Zekâyi, Potemkin*

Protokol

Mütekabilen Türkiye Hukûmeti Cümhuriyesi ve Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetleri itthadı Hukûmeti namlarına haraket eden zirde vaziulimza Batumda 28 Kânunsani 1927 de. Türkiye Hukûmeti Cümhuriyesile Soviyetist Sosyalisst Cümhuriyetleri itthadı arasında sah çekilmiş olan mukavelenamei baytarinin ikinci ve on yedinci ve yirmi ve yirmi üçüncü maddelerinin mana ve derecei şumullerini tesbit ve tayin etmeği faideli ve lüzumlu gördüklerinden bu maksatla ahkâmı atiyeyi kararlaşdırmışlardır.

MADDE 1 — Hayvanatın huduttan mer'alara mururunu teshil etmek maksadile Batumda sah çekilen mukavelenamei baytarinin ikinci madde sinde mezkûr muayene ve murakabe mıntakası zirdeki iki mevaddan mürur noktasının ilâvesile takviye edilmiştir:

Gökdağ (Sulda - Başköy yölu üzerinde) ve Karzamet - Tatalet.

Kezalik salifüzzikir maddeye atideki ihtar ilâve edilmiştir.

İhtar: 2 - Tarafeynin itilâfile ilâveten Eermenistan hududu üzerinde baytarî murakabe noktaları tesis edilecektir.

MADDE 2 — 28 Kânunsanı 1927 de Batumda sah çekilen mukavelenamei baytarinin 17 inci maddesinin tefsirinde her hangi sui tefehhume mahal bırakılmamak için zirde vazıulimza lar berveçhi ati nikatı tasrih etmekte ittifak etmişlerdir.

1 - Huduttan murur esnasında kontrol noktalarında bir sürünün hayvanatı içinde vebai bakari bulunduğu anlaşıldığı takdirde işbu sürünün, tabiî derecei hararetteki hayvanatına (antisepteux) sersumzerkile bunlara hastalıktan muafiyet temin edilecek vebu hayvanat kontrol ve karantinaya tabi utulacaklardır.

2 - Mukavelenamei baytariyenin 17 nci maddesinin tatbikatile işbu tatbikatından mütevellit masarif hastalığa tutulmuş sürünün ait olduğu memlekete raçidir.

MADDE 3 — Batumda 28 Kanunsani 1927 de sah çykilen mukavelenamei baytariye, emrazı sariyei hayvaniyenin, hududu geçen hayvanat vasıtasile sirayetine meydan vermemek maksadile ithal edilen 20 nci ve 23 üncü maddelerin ruh ve manaları itibarile hududu geçen bütün hayvanata şamil olması lâzım geldiğinden zirde vaziülimzalar mezkûr iki madde ahkâmının mer'alara gitmek üzere hddudu geçecek hayvanata da aynen tatbik edileceğini tasrih etmekte ittifak etmişlerdir.

Bu protokol raci olnuğu mukavelamei baytariyenin müddet, kuvvet ve meriyetini aynen haiz bulunacaktır.

İki nüsha olarak 6 Ağustos 1928 de Ankarada tanzim edilmiştir.

Potemkin *Zekâyi*

Protokol

Zirde vaziülimza Sovyetis Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı fevkalâde Murahas ve Büyük Elçisi Mösyö Jacpues Souritz ve Diyarıbekir Mebusu Zekâyi Beyefendi hazretleri 9 Kânunsani 1929 tarihinde ictima ederek Sovyetist Sosyalist Cümhuriyetleri ittihadı hükûmeti ile Türkiye Cümhuriyeti beyninde 6 Ağustos 1928 taaihinde aktolunan Baytarî mukavelenamenin sırasile 4,5 ve 12 nci maddelerinde mezkûr olup bazı (teknik) fennî esbaptan dolayı işbu mukavelenameye zeyledilmeyen mulfuf 3 nevi numunenin (yani 1 kayit defteri 2 ve 3 cüzdan ve baytar şehadetnamesi) Bu mukavelenamenin cüzü gayrı müfarikini teşkil ettiklerine karar vermişlerdir.

Tasdikanlilmekal Murahaseyni müşarünileyhim işbu protokolu imza ve kendi mühürleriyle tahtim eylemişlerdir.

Ankarada iki nüsha olarak 9 Kânunsani 1929 tarihinde tanzim edilmiştir.

Suritz *Zekâyi*

Model: 1

Kayt defteri

Kayt defterinin numarası
Vilâyet
Kaza
Nahize
Köy

Sahife

HAYVAN SAHİBİNİN İSMİ VE MAHLESİ MAHALLİ İKAMETİ

Sıra numarası

Kayt ve tahkikatın tarihi

Cinsi ve nevi

Tevellüt tarihi

Tonu

Alâmatı mahsusası ve hosusi nişanları (markası)

Satın alındığı tarih ve kimden satın alındığı

Satıldığı tarih ve kime satıldığı

Öldüğü tarih ve sebebi

Mülahazaı

İhtar 1 - Bounuzlu küçük hayvanatı domuzlar için sıra numarası ve kulaklarındaki markalarla umum sürülenden bir donun mecmuu adedi yazılacaktır.

2 - Her sahife bir zatın hayvanının kaydına tahsis edilmelidir.

Model 2

HAYVAN SAHİBİNE VERİLECEK CÜZDAN

Cüzdan numarasu

Vilâyet
Kaza
Nahiye
Köy
Cüzdan sahibinin ismi ve mahlası
Cüzdanın verildiği tarih
Baytarın ismi ve memuriyeti

Cüzdanı veren baytarın imzası (Mührü)
